

Michał Marian Grzybowski

Szkolnictwo elementarne na Mazowszu w drugiej połowie XVIII wieku : wypisy źródłowe z wizytacji kościelnych

Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego 4, 221-260

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI

VIII. SZKOLNICTWO ELEMENTARNE NA MAZOWSZU W DRUGIEJ POŁOWIE XVIII WIEKU (WYPISY ŹRÓDŁOWE Z WIZYTACJI KOŚCIELNYCH)

1. Szkolnictwo parafialne w XVIII w.

Życie umysłowe na Mazowszu w pierwszych dziesiątkach XVIII w., podobnie jak w całej Polsce, przeżywało znaczny upadek. Dopiero lata czterdzieste przyniosły dostrzegalną poprawę. Stało się to głównie dzięki reformom nauczania i wychowania podjętym przez Stanisława Konarskiego. Pozostające w stanie upadku w końcu XVII i początkach XVIII w. szkolnictwo parafialne w Polsce zaczęło się już po wojnie północnej powoli odradzać. Zainteresowanie niektórych biskupów tym szkolnictwem daje się zaobserwować już pod koniec rządów Augusta II¹.

Rzymskokatolicka szkoła parafialna, jak pisze Mirosława Chamcówna, była niemal jedynym typem szkoły jaka istniała na wsi polskiej do końca XVIII wieku². Utrzymywana przez Kościół, jemu w znacznym stopniu służyła. Ten związek szkoły wiejskiej z Kościołem utrzymywał się nadal nawet za czasów Komisji Edukacji Narodowej pomimo opracowania w tym okresie programów i podręczników, a także poddania tychże szkół pod nadzór władzy państwowej.

Epokowym wydarzeniem w dziejach szkolnictwa polskiego było powołanie do życia przez sejm na mocy konstytucji z 14 X 1773 r. Komisji Edukacji Narodowej. Trzeba tu zaraz zaznaczyć, że Komisja została powołana „do edukacji młodzi szlacheckiej”, a więc nie obejmowała swoim wpływem szerokich mas dzieci chłopskich ze wsi. I choć władzy Komisji zostały poddane „wszystkie generalne akademie, gimnazja, kolonie akademickie i szkoły publiczne”, jednak tekst ustawy nie wspominał nic o szkołach parafialnych, które w tym wypadku nie były uważane za szkoły „publiczne”. Tak więc Komisja Edukacyjna prawnie nie była zobowiązana ani upoważniona do zajmowania się sprawą szkolnictwa parafialnego, które nadal pozostawało pod kuratelą i patronatem Kościoła. Jednakże pomimo takiego postawienia sprawy, problem tych szkół od początku istnienia Komisji stał się przedmiotem jej zainteresowania. Było pragnieniem wielu, aby każda parafia taką szkołę posiadała.

20 czerwca 1774 r. Komisja Edukacyjna wydała „przepis do szkół parafialnych” zredagowany przez prezesa KEN bpa Ignacego Massalskiego, w którym zalecano naukę czytania, pisania i rachowania. Troskę o utrzymanie szkół parafialnych składał „Przepis” na proboszczów, zastrzegając

jednak, że nie daje im to prawa do zwierzchności nad nimi. Zwierzchnikiem szkoły parafialnej według tych ustaleń był rektor szkoły powiatowej, który corocznie powinien wizytować szkółki w swoim rejonie. „Przepis” nie zawierał niestety konkretnych rozporządzeń w sprawie zakładania i utrzymania szkół parafialnych. W dalszym więc ciągu sprawa ta była uzależniona od dobrej woli proboszczów, których jednocześnie odsunięto od zarządu tych szkół, co nie mogło przyczynić się do zwiększenia ich zainteresowania tą sprawą³. Sytuacja Komisji Edukacyjnej była o tyle trudna, że zarówno brakło jej podstaw prawnych do przejścia w swe ręce szkół parafialnych jak i środków finansowych na ich utrzymanie. Wśród biskupów polskich w drugiej połowie XVIII w. żywe zainteresowanie oświatą ludu w swoich diecezjach zainteresowani byli jedynie bp wileński Ignacy Massalski i bp płocki Michał Jerzy Poniąkowski.

2. Wysiłki M. J. Poniąkowskiego na Mazowszu

Po raz pierwszy zabrał głos w sprawie szkolnictwa parafialnego Poniąkowski w „Liście pasterskim” wydanym do duchowieństwa i wiernych swej diecezji 20 VIII 1775 r.⁴ Zalecał w nim bardzo mocno plebanom, aby zakładali szkółki parafialne, które, jak pisał, nie są jakąś nowością, ale praktyką znaną i stosowaną w Kościele przez stulecia.

Tak więc w parafiach, w których szkół nie było, księża powinni bez zwłoki przystąpić do ich zakładania, a do prowadzenia dobrać takich ludzi, którzy by dawali uczniom nie tylko wiedzę, ale także pracowali nad kształtowaniem ich charakterów. Chodziło też w pierwszym rzędzie o przygotowanie organistów do spełniania funkcji nauczycieli parafialnych, którzy, jak przestrzegał Poniąkowski, powinni odznaczać się dobrymi obyczajami i znajomością swojego fachu.

Drugim zarządzeniem, w którym była mowa o szkolnictwie, było wydane w 1777 r. „Ordinationes Generales”⁵. W dokumencie tym jeszcze raz przedstawił książę-biskup sprawę zakładania i popierania szkółek parafialnych, przypominając, że wszędzie gdzie są dochody przeznaczone na cele szkolne, powinny być one właściwie wykorzystane. W szkółkach tych dzieci mają się uczyć prawd wiary, czytania, pisania, arytmetyki i innych pożytecznych wiadomości. Natomiast tam, gdzie parafie nie miały żadnych funduszy, rektorzy kościołów mieli ze swoimi parafianami zastanowić się nad sposobem ich znalezienia, aby jak najszybciej szkółki uruchomić. W relacji o stanie diecezji, którą Poniąkowski przesłał do Rzymu w 1778 r. pisał, że szkolnictwo parafialne otacza serdeczną opieką i choć z powodu niewielkich dochodów beneficjalnych mało jest szkół w diecezji, widzi, że szkoły są zakładane i jest nadzieja, iż z upływem czasu coraz więcej będzie ich przybywało⁶.

3. Potrzeba badań i charakterystyka źródeł

Do problemów — jak pisze Stanisław Litak — mniej zbadanych w historii oświaty w Polsce należy niewątpliwie szkolnictwo parafialne¹. Dotyczy to zarówno okresu od XVI do XVIII wieku jak i okresu oświecenia. Bardziej systematyczne badania nad szkolnictwem parafialnym w XVIII w. w Polsce oparte na pełniejszej podstawie źródłowej, zostały dopiero zapoczątkowane. Wymagają one dalszego kontynuowania na terenie wszystkich diecezji w ówczesnej Rzeczypospolitej. Bogaty materiał archiwalny czeka na badaczy tego problemu. Podobnie jak w całej Polsce także archiwalia diecezji płockiej były stosunkowo mało wykorzystywane w tym temacie. Materiałem źródłowym i informującym, jak przedstawiały się sprawy szkolnictwa elementarnego na omawianym terenie, są protokoły wizytacji generalnych i dekanalnych jakie odbywały się za rządów bpa Michała Poniatowskiego (1773—1785) i bpa Krzysztofa Szembeka (1785—1797).

W pytaniach wizytacyjnych zarówno wizyty generalnej jak i dziekańskiej jeden punkt poświęcony był szkole. Zawierał on pytanie, czy w parafii jest szkoła, czy jest nauczyciel lub inna osoba, która zajmuje się nauką dzieci, jak ten obowiązek wypełnia, czy są jakieś dochody dla szkoły bądź jakie fundusze dałyby się w parafii znaleźć na jej utrzymanie.

Prezentowane materiały do dziejów szkolnictwa elementarnego na Mazowszu, a ściślej mówiąc na terenie diecezji płockiej są rękopisami wizytacji i znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Płocku oznaczone sygnaturami: Akta wizytacji 132, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 284, 286, 286a, 287, 289, 290—297, 299—314, 378. Zachowane rękopisy są czystopisami i każdy z nich stanowił osobną jednostkę kancelaryjną. Dopiero potem w konsystorzu płockim zostały scalone i tworzą dziś księgi Akt wizytacji.

Podejmowany materiał źródłowy zachowany w tychże wizytacjach obejmuje całość terenu diecezji płockiej, która liczyła wtedy 309 parafii. W ogromnej większości materiał ten jest zachowany dobrze. Brakuje jednak opisu z kilku dekanatów. Księgi te zaginęły podczas ostatniej wojny. Te, które ocalały, stały się podstawą do prezentacji niniejszych materiałów.

PRZYPISY

¹ S. Litak, *Szkoły parafialne w Polsce w XVIII w. przed powstaniem Komisji Edukacji Narodowej*, «Roczniki Humanistyczne», T. 26: 1977, z. 2, s. 138.

² M. Chamcówna, *Szkolnictwo wiejskie do czasów Komisji Edukacji Na-*

- rodowej, [w:] *Historia chłopów polskich* pod red. S. Inglota, Częstochowa 1970, T. 1, s. 469.
- ³ M. Chamcówna, *Szkołnictwo wiejskie w epoce Komisji Edukacji Narodowej, tamże*, s. 495.
- ⁴ List pasterski do obojga stanów diecezji płockiej tak duchownego jako i świeckiego wydany 20 VIII 1775 r. [w:] *Rozrządzenia i pisma pasterskie za rządów [...] M. J. Poniatowskiego, biskupa płockiego do diecezji płockiej wydane*, Warszawa 1785, T. 1, s. 391—589.
- ⁵ *Rozrządzenia [...]*, T. 3, s. 94—95.
- ⁶ M. Grzybowski, *Starania M. J. Poniatowskiego o podniesienie oświaty elementarnej na Mazowszu (1773—1785)*, «Przegląd Historyczno-Oświatowy» R. 23: 1980, z. 4, s. 481.
- ⁷ S. Litak, *Szkoły parafialne [...]*, s. 137.

4. Materiały źródłowe

1. Baboszewo
1775 AW. 289 k. 26
W Baboszewie przy kościele jest dyrektor, ale fundacji nie ma żadnej i dzieci niewiele tylko chłopców 6.
2. Baranowo
1781 AW. 300 k. 11
Intra parochiam in Zawady et Parciaki sunt ludi magistri laicy qui solos pueros docent, apparent officium suum ad implere.
1782 AW. 307 k. 6

Organarius honestus Michael Kłoskowski, director non est et pro eo nulli sunt proventus.
1783 AW. 311 k. 3
Domus organarii et schola in statu bono. Organarius Michael Kłoskowski, director non est pro eo nulli sunt proventus.
3. Barcice
1781 AW. 300 k. 701
Dyrektora szkoły na tak małej parafii, gdzie tylko sami chłopci, nie było nigdy ani się znajduje.
1782 AW. 307 k. 149
Donus organarii et rectoris schole i to się nie znajduje.
1782 AW. 307 k. 208
Szkołki nie masz ani funduszu na nią, do organisty też nikt nie daje uczyć dzieci.
1782 AW. 307 k. 147
Dyrektora szkoły nie ma ani był kiedy.
1783 AW. 311 k. 180
Dom nowy o dwóch izbach, w jednej ubodzy, w drugiej organista. Organista Samuel Ronicki. Więcej się nie znajduje ad reliqua.
4. Bądkowo
1781 AW. 304 k. 100
W tej parafii nie masz takiego, który by dzieciom początkowe dawał nauki prócz organisty, który najpierwsze początki daje dzieciom.
1782 AW. 309 k. 4

Domu dla organisty nie masz, szkoły nie masz. Organista tylko uczy kilkoro dzieci, a pleban kontentuje go za to wiwendą. Organista Bartłomiej Grzejewski, tenże sam uczy dzieci.

5. Biała

1781 AW. 302 k. 1

Organista jest uczciwy Wojciech Dudkiewicz, inszego nie masz do uczenia dzieci.

1782 AW. 308 k. 3

Organista w budzie od dziada wystawionej z chrustu mieszka, z tą kondycją jest przyjęty, aby uczył młodzież i wyznaczył ImcX rector moderny zlp. 40, petycję, kolendy, accidentia ecclesiae, przedtym był in solariatus. Organista jest uczciwy Bartłomiej Kępczyński. Ten sam oraz i uczy.

6. Białaszewo

1781 AW. 300 k. 382

Szkoły parafialnej żadnej nie masz ani funduszu żadnego.

1782 AW. 307 k. 101

Dom organistego jest dobry, osobny, żadnych inszych ani szkoły nie masz. Dyrektora ani szkoły, ani też prowentu żadnego nie masz.

1783 AW. 311 k. 94

Dom organistego osobny, dobry, innych żadnych ani szkoły nie masz. Organista imieniem Maciej Łojewski jeden tylko, żadnego dyrektora szkoły i prowentów nie masz.

7. Białuty

1781 AW. 303 k. 124

Nie masz żadnych nauczycielów ani osób takowych, którzy by małe uczyły dziatki, ile że ani domu ani dochodu żadnego nie masz. Organista chyba za zgodą własną czasem kilku młodzieniaszkom początki daje.

1782 AW. 305 k. 48

Organarius ad presens est honestus Bartholomeus Suwiński qui idem pueros catechisma instruit et legere edocet.

1783 AW. 310 k. 47

Organarius est Nicolaus Smietkowski qui idem pueros instruit ex aula ad hoc tempus prowisus alias parochus non possit unde eundem sustentare.

8. Bielsk

1781 AW. 302 k. 20

Dyrektora przy kościele żadnego nie masz, oprócz, że parafianie szlachta dla dzieci swych chowają, żadnych zaś na to dochodów z funduszków nie ma.

1782 AW. 308 k. 9—11

Dom dla organistego jest dobry. Szkoły nie masz ani na nią funduszu nie masz, chyba obywatele swoim kosztem mogą trzymać gdy zechcą, których się zachęca do tego.

Organista Antoni Woliński, starzec, dyrektora który by dzieci uczył nie masz przy kościele ani w parafii, ani dochodu żadnego nie masz żadnego.

1783 AW. 312 k. 4

Szkół tak publicznych jak i prywatnych żadnych nie masz.

9. Biezuń

1775 AW. 277 k. 76

Nie znajdują się takowi, którzyby uczyli szkoły.

1781 AW. 301 s. 16

W parafii żadnej szkoły nie masz, lubo JW. Ordynat pofolgował obywatelom miasta w ich należytości aby stąd na dyrektora szkółki parafialnej łożyli.

1782 AW. 306 k. 2—4

Pomieszkania dla organisty nie masz. Ma swój własny domek, w którym dzieci uczy. Organista Adam Świniarski tenże sam edukuje dzieci. Dwieście złotych obmyślonych ze dworu na osobnego dyrektora obracają na siebie oficjalistowie miasta.

10. Blichowo

1773 AW. 278 k. 4

Ludi magistri in hac parochia nulli reperibiles sunt praeter organarium qui munere suo rite defungitur.

1775 AW. 279 k. 33

Szkół żadnych w parafii mojej nie masz.

1782 AW. 309 k. 3

Domus organarii nulla cum cmetone auli eo manet et residet. Organarius Joannes Koławski. Rector scholae deest.

1783 AW. 312 k. 3

Organarius Adalbertus Wiśniewski. Director nullus.

11. Bodzanów

1774 AW. 278 k. 11

Jest organista, który chłopów uczy, ale teraz nie uczy, gdyż nie ma kogo, inszego, który by uczył żadnego nie mają.

1775 AW. 279 k. 21

Pakt ex documentis, że tu był i organista i bakałarz czyli ludimagister, który miał dziesięcinę na Cybulinie, teraz nie masz, tylko organista i dzieci nie uczy. Dlaczego w tutejszym mieście nie umieją pisać mieszczanie, tylko jeden.

1782 AW. 309 k. 8

Organarius famatus Stanislaus Poszyński. Rector scholae non est et domus pro eo non est.

1783 AW. 312 k. 8

Domus organarii satis bona in bono statu apparet et schola et rector non est sed organarius docet. Organarius famatus Antonius Rudowski pueros parochiales docebit.

12. Bogate

1781 AW. 303 s. 586

W całej parafii bogackiej bardzo mało ludzi stanu szlacheckiego tylko poddaństwo za czym i do szkoły nie chodzą, której też nie ma ta parafia ani na nią funduszu żadnego, a jeżeli się trafi jeden albo dwóch chłopców (co rzadko bywa) to czytać nauczy ktokolwiek ponieważ jest w parafii ludzi nie mało czytać umiejących, albo organista kościelny.

1783 AW. 310 k. 164

Dom dla organisty oraz i ubóstwa kościelnego pod jednym dachem z przedzielonymi izbami niedawno postawiony dobry i porządnym pokryty od dołu i od wierzchu dachówką, ozdobnie się prezentujący. Organista jest Grzegorz Majski, dyrektora nie masz.

13. Bogurzyn

1775 AW. 286a k. 21

Nie masz żadnych osób, które by początkowych nauk dzieci uczyli, bo też i funduszu na to nie masz żadnego.

1781 AW. 301 s. 349

Nie masz żadnych osób, którzy by początkowych nauk dzieci uczyli, bo też i funduszu na to nie masz żadnego.

1782 AW. 306 k. 85

Organista przy kościele jest Stanisław Słaski, który za usługi kościelne ma dziesięciny kop zboża cztery i złotych polskich piętnaście od sumy 300 złotych na wsi Bogurzynku zapisanej. Dyrektora zaś do dzieci ani przy kościele, ani w parafii nie masz, ani też żadnego dochodu dla niego.

14. Bonisław

1781 AW. 302 k. 36

Organista jest tylko przy kościele Stanisław Pawłowski już szósty rok. Innych dyrektorów ani szkół, ani też funduszu na szkoły jakiego nie ma.

1782 AW. 308 k. 16

Zadnych nie masz szkół.

1783 AW. 312 k. 6

W tej parafii nie masz żadnych klasztorów ani szkół publicznych, ani prywatnych oratoriów, ani też nic żydowskich.

15. Borkowo

1775 AW. 292 k. 122

Parafialnego nie masz nauczyciela. Panowie tylko do synów swoich chowają zacnych i cnotliwych dyrektorów dwóch.

1781 AW. 302 k. 474

Zadnych publicznych w tej parafii nie masz nauczycielów. Dla swoich tylko dzieci panowie trzymają cnotliwych jednak dyrektorów i statecznych, którzy urzędem swoim zadosyć czynią.

1782 AW. 308 k. 210

Przy tym kościele nie masz żadnej szkółki ani też funduszu żadnego na nią.

1783 AW. 312 k. 169

Organisty w tym roku kontraktowego nie masz, tylko tak się obchodzi do jakiegoś czasu póki się nie trafi, jednakowoż msza bywa grana ponieważ jest taki w parafii na dyrekcji imieniem Paweł Słomkowski, który za nagrodą i uproszeniem dobrze zagrać może, fundacji żadnej na niego prócz dwóch półwłóczków, petycji, dzwonnego i inszych akcydensów nie masz.

16. Bożewo

1775 AW. 292 k. 5

Szkół w tej parafii nie masz i nie było ani na to funduszu żadnego nie masz.

1781 AW. 302 k. 483

W tej parafii nie masz takiego, który by dzieciom dawał nauki ani też żadnego na to nie masz funduszu, ani osobnej szkoły do nauk.

1782 AW. 308 k. 213

Domus organarii est bona cum uno hipocausto. Organarius est Joannes Kułakowski director seorsivus non est penes hanc ecclesiam neque seorsivi proventus.

1783 AW. 312 k. 172

Organarius est Joannes Kułakowski seorsivus vero director non est quoniam non est proventus.

17. Brańszczyk

1781 AW. 300 s. 738

Szkółki parafialnej lub innej w tej parafii żadnej nie masz, bo też na jej utrzymanie żadnych dochodów nie ma.

1782 AW. 307 k. 203

Szkółki tu nie masz, do organisty nawet nikt nie daje uczyć dzieci.

1782 AW. 307 k. 157

Szkoły żadnej nie masz i funduszu na tę szkołę.

1783 AW. 311 k. 184

Dom dla organisty bardzo przedni i wszystko dla niego wygodne. Organista jest Andrzej Maćkiewicz, dyrektora nie masz ni też prowentów.

18. Brok

1781 AW. 300 s. 145

Szkół parafialnych ani ich nauczycieli żadnych nie masz, ani sposobu do ich fundowania.

1782 AW. 307 k. 49, 51

Dom organistego dobry. Organisty człowiek stateczny. Dyrektora nie masz bo go chować nie chcą, a na niego funduszu nie ma.

1783 AW. 311 k. 38

Dom organistego dobry. Organista Mikołaj Gryczkowski. Dyrektora nie masz w całej parafii tego chować nie chcą, a na to żadnych dochodów nie masz.

19. Brwilno

1775 AW. 290 s. 405

W tej parafii nie masz szkoły ani takich którzy by uczyli. Pokazuje się, że dawnymi czasy była szkoła przy tym kościele na tym placu, gdzie teraz organista mieszka, ale żadnego vestigium nie masz skąd by opatrzenie miał tej szkoły bakałarz. Na miejscu bakałarza jest teraz organista Antoni Krzywczyński wiernie służący kościołowi i zadosyć czyniący powinnościom swoim.

1781 AW. 302 k. 139

W tej parafii nie masz szkoły, ani takich którzy by uczyli. Pokazuje się, że dawnymi czasy była szkoła przy tym kościele na tym placu, gdzie teraz organista mieszka, ale żadnego vestigium nie masz skąd by opatrzenie miał tej szkoły bakałarz. Na miejscu bakałarza jest teraz organista urodzony Mateusz Chojnowski wiernie służący kościołowi zadosyć czyniąc powinnościom swoim.

1782 AW. 308 k. 124—126

Domek dla organisty i oraz rektora szkoły jest i nazywa się szkołą, nadrujnowany prawda, ale kolator ma intencję inszą postawić. Organistą Mateusz Chojnowski wdowiec, dzieci nie ma do nauki dla szczupłej parafii, przy kościele siedzi, prowentu żadnego nie masz.
1783 AW. 312 k. 67

Domek dla organisty i oraz rektora szkoły jest i nazywa się szkołą, nadrujnowany prawda, inszy ma postawić kolator. Organista Mateusz Chojnowski wdowiec, dzieci nie ma do nauki dla szczupłej parafii, przy kościele siedzi, prowentu żadnego nie masz.

20. **Bulkowo**

1775 AW. 279 k. 51

Szkółek parafialnych żadnych nie masz, ani funduszu na nie, czyli ludzi-magistrów, bo i na organistę nie masz więcej funduszu, jak tylko pół czwarta złotego na rok. Pleban więc musi de proprio utrzymywać go, jako wyżej się dołożyło.

1782 AW. 309 k. 10

Domu dla organisty ani szkoły nie masz. Organista Wojciech Wiśniewski, na niego nie masz prowentu ks. pleban z swego jemu płaci.

1783 AW. 312 k. 13

Domu dla organisty ani szkólnika nie masz. Organista Bogusław Krajewski, na niego żadnego prowentu nie masz ksiądz pleban z swego jemu płaci.

21. **Burzyn**

1781 AW. 300 s. 577

Na szkołę parafialną funduszu żadnego nie ma lecz za staraniem i nakładem plebana przez lat kilka trwała i dyrektora pleban dla wygody parafianów dawał, bez dokładania jednak parafianów na dalszy czas trwać podobno nie będzie i zakończy się.

1782 AW. 307 k. 220

Organarius famatus Dąbrowski director seorsivus scholae penes ecclesiam famatus Kulikowski proventus nulli seorsivi propter illos.

1783 AW. 311 k. 143

Organarius Franciscus Dąbrowski proventus seorsivus deest.

22. **Brzozie Polskie**

1775 AW. 283 k. 19

Żadnych szkół parafialnych nie masz, tylko organista, mający lat 60, czasem kiedy kto da chłopca jakiego do niego, to uczy i nie masz na tę naukę żadnego funduszu, tylko rodzice od dzieci swoich jemu nadgradzają, który siedzi w tej szkółce. Parafianie zaś, gdyby chcieli, mogliby wystawić nową, albo przynajmniej stary poprawić, ale nie chcą.

1781 AW. 301 s. 270

Żadnych szkół parafialnych dotąd nie było, tylko organista mający lat 60 czasem uczył, kiedy kto z parafianów dziecię swoje oddał na naukę i za to mu zapłacili, gdyż na to żadnego funduszu nie było. Teraz z woli JK Mości pruskiej przez Regencję wyznaczony schulmajster Jakub Pawłowski warmiak, katolik, który na miesiąc z amptu bierze talarów pruskich 5. Szkołę parafialną mają stawić parafianie o dwóch izbach, aby się w jednej uczyli chłopcy, a w drugiej dziewczyny.

1782 AW. 306 k. 66

Szkół publicznych nie masz. Teraz jest wystawiona nowa szkoła parafialna kosztem parafianów, w której ma uczyć dzieci schulmajster przybyły z Warmii Jakub Pawłowski. Katolik za pensją, Jego Królewskiej Mości której po pięć talarów na miesiąc bierze.

23. Chamsk

1775 AW. 277 k. 34

Szkół w tej parafii żadnych nie masz.

1782 AW. 306 k. 6—8

Dla organistego i bakałarza nie masz żadnego w Chamsku domu, w Poniatowie przy kościele mieszka organista w plebanijce. Organista Antoni Preis z żoną, ten niektóre dzieci uczy. Dyrektora żadnego innego nie masz ani najmniejszego funduszu i szkółki.

24. Chociszewo

1775 AW. 299 s. 63

Szkoły parafialnej tu nie masz i nigdy nie było. Kościół miaczyński ma fundusz na bakałarza, lecz panowie kolatorowie jako wszystko tak też i ten fundusz zabrali.

1781 AW. 303 s. 663

Kapeli i szkolnych nauczycielów w tej parafii nie masz żadnych.

1783 AW. 310 k. 195

Domu dla organistego ani szkółki parafialnej nie ma, gdyż i fundusz dla nich nie jest obmyślony. Organisty ani dyrektora tak przy kościele jako i na wsi mieszkającego w tej parafii nie masz.

25. Chorzele

1781 AW. 303 s. 143

W wioskach Jednorozcu, Olszewce, znajdują się dyrektorowie przykładni i zadosyć czynią powinności swoją której wraz uczą chłopców i dziewczyny. W mieście zaś przez urząd miasta żaden zachowany być nie może dyrektor, bo już jeden sprowadzony odprawiał się z przyczyny, że nie ma pensji.

1782 AW. 305 k. 56

Domus organarii per modernum curatorem de novo reparata in statu bono. Domus rectoris scholae deest. Organarius famatus Casimirus Sakiewicz in principatu Varmiensi oriundus rector scholae anno hoc 1782 tempore hiemis erat nobilis Ociesielski, proventus per rectore scholae non habentur.

1783 AW. 310 k. 51

Domus organarii per modernum curatorem de novo reparata in statuo bono. domus autem rectoris scholae in anno 1783. Organarius famatus Mathias Bielicki in civitate Chorzele natus. Rector scholae anno 1783 tempore hiemis erat nobilis Jędrzejewski proventus pro rectore scholae non habentur.

26. Chotomowo

1775 AW. 293 k. 11

Przy tym parafialnym kościele szkoła do uczenia dzieci nie znajduje się.

27. Chrostkowo

1781 AW. 301 s. 530

W parafii chrostkowskiej nie masz szkółki żadnej ani fundacji na baka-
larza.

28. Ciachcin

1781 AW. 302 k. 48

Organistą jest Stanisław Kasiński, który i dzieci uczy, na szkołę żadnego
funduszu nie masz.

1783 AW. 312 k. 8

Dyrektora do uczenia dzieci w tej parafii nie masz tylko organista do nau-
czania czytać i pisać dosyć sposobny uczciwie się zachowujący dzieci czytać
i pisać i katechizmu uczy.

29. Ciechomice

1775 AW. 284 s. 126

Tak w okręgu całej parafii jako i przy kościele żadnych nauczycielów ani
szkoły ani fundacji nie masz, jest tylko W. Piotr Bogucki zwany bakałarzem,
mający lat 60, kościółowi temu od lat 7 służy, ale nie uczy tylko śpiewa
z ludźmi nabożne pieśni podczas nabożeństwa, bierze od W. kolatora za usług
rocznych zł. pol. 30, w plebańskim domu mieszka.

1776 AW. 378 k. 8

Tak w okręgu całej parafii jako i przy kościele żadnych nauczycielów ani
szkoły ani fundacji nie masz, jest tylko W. Piotr Bogucki zwany bakałarzem,
mający lat 60, kościółowi temu od lat służy, ale nie uczy tylko śpiewa z ludź-
mi nabożne pieśni podczas nabożeństwa, bierze od W. kolatora in vim za usług
rocznych zł. pol. 30 vitae probae w plebańskim domie mieszka.

30. Ciechanów

1775 AW. 281 k. 6

Żadnych nie masz szkół albowiem na to funduszu nie masz.

1784 AW. 303 s. 9

Żadnych szkół przy Farze nie masz, bo też i żaden fundusz na to nie znaj-
duje się. Także i w parafii nie masz, tylko JXX Augustianie w klasztorze
swoim utrzymują szkołkę i mają dzieci, którzy się uczą i chodzą do szkoły,
szlacheckich i miejskich kilkadziesiąt.

1782 AW. 305 k. 6

Dyrektora szkoły parafialnej ani funduszu na niego nie masz. Rudymen-
tów początkowych w swoim klasztorze uczą XX Augustianie.

1783 AW. 310 k. 3

Dom organisty po Moczydłowskim kupiony przez terażniejszego plebana
za czerwonych złotych 3 lubo na gruncie plebańskim stoi. Szkoła u księży
Augustianów w tutejszym klasztorze ustała, a data proesente zacznie się
u Fary. Jest szkołka gotowa. Prosi ksiądz pleban o dyrektora dobrego i spo-
sób dla niego. Dyrektora szkoły parafialnej ani funduszu na niego nie masz.
Rudymentów początkowych uczyli w swoim klasztorze księży Augustianie, ale
teraz ustali lecz ma być przy Farze szkoła i już jest ze wszystkim gotowa
tylko potrzeba dyrektora dobrego, o którego dopraszają ze szkół publicznych,
będzie miał stancję wygodną osobną.

31. Ciekryn

1775 AW. 287 k. 30

Zadnych w parafii mojej szkół, w których by się dzieci uczyć mogły nie masz.

1781 AW. 303 s. 478

Zadnych w parafii mojej szkół, w których by się dzieci uczyć mogły nie masz.

1782 AW. 305 k. 130

Organista Antoni Grochowski. Dyrektora szkoły nie masz, ale tenże organista uczy dzieci.

1783 AW. 310 k. 130

Dom organistego w szpitalu, który ze upadł potrzebny jest nowy. Na co jak sam oświadczył W. kolator ma udysponowane przez JMościów księży egzekutorów dziesięciny zaległe na wsi Ciekszynie po śp. ks. Kełpińskim przeszłym miejsca plebanie. Organista Antoni Grochowski. Rectora osobnego szkół nigdzie w parafii nie masz, ani na to osobnego prowentu.

32. Cieleńta

1775 AW. 283 k. 208

Przy tym kościele żadnej nie masz szkoły, gdyż tylko ze Szczuki dojeżdża organista na święta i inne obrządkę kościoła.

33. Ciemniewko

1775 AW. 287 k. 10

Ponieważ żadnego dyrektora nie tylko przy kościele, ale i w parafii do obojej pięci dzieci nie masz, za czym na niniejszą kwestią odpowiedzi się nie daje.

1781 AW. 303 s. 496

Jest jeden dyrektor, który kilkoro dzieci obojej pięci uczy, lecz większa część parafii oddaje do Ciechanowa do JXX Augustianów, ponieważ niedaleko jest Ciechanów, ten zaś nie ma żadnego funduszu ani pomieszkania, przy kościele tylko na parafii uczy i kolejno jada, żadnego zaś sposobu nie ma na utrzymanie jego.

1782 AW. 305 k. 125

Dom organisty ze szpitalem razem wystawiony, stary. Szkoły nie masz. Organista Wojciech Brudzki piąty rok przy kościele mieszka. Dyrektora nie masz, bo i funduszu na niego nie ma, ale parafianie odwożą do Ciechanowa do XX Augustynów.

1783 AW. 310 k. 128

Dom organisty razem postawiony, stary. Organista Feliks Kaczyński, dyrektora nie masz, raz bo blisko Ciechanowa dzieci tamże odwożą ani też żadnych funduszków nie masz.

34. Cygowo

1775 AW. 294 k. 41

De scholis parochialibus de regularibus et monialibus de xenodochiis orationis nihil narro, quia a ecessia haec caret his omnibus.

35. Czernice

1775 AW. 281 k. 18—19

W tej parafii jak żadnej szkoły, ani dyrektora, ani bakalarza nie ma, tak też bardzo często i serwitora do mszy nie można dostać.

1775 AW. 280 k. 8

Intra hac parochia nulli sunt ludimagistri aut aliae personae quod ducant pueros et exinde sepe qui possit seruire sacrificio missae possit quidem organarius quia est honestus vir et capax parochiani sunt sufficientes suos filios dare ad scholam propter paupertatem nimiam quam potiusque per modernus aggravationeset exactiones.

1781 AW. 303 s. 18

W tej parafii żadnej szkoły ani dyrektora nie masz, a przeto częstokroć i serwitora do mszy dostać i znaleźć nie można.

1782 AW. 305 k. 13

Organista jest Paweł Cieśllicki, a dyrektora żadnego ani prowentu jakiego nie masz.

1783 AW. 310 k. 9

Dla organisty chałupka mała postawiona w słupy, która się już dobrze pochyla, a dla dyrektora żadnej nie ma. Organista jest Paweł Cieśllicki, a dyrektora ani prowentu dla niego żadnego nie masz.

36. Czernikowo

1775 AW. 286 s. 3

Szkół w tej parafii żadnych nie masz. Osób zaś do nauczania zdatnych jest kilka, gdyby mieli zapłatę. Lecz do utrzymania ich nie masz śródka.

1781 AW. 304 k. 238

W tej parafii żadni nie znajdują się nauczyciele, którzy by dzieci uczyli, ani kapeli oprócz organisty.

1782 AW. 309 k. 90

Domus tam organarii quam rectoris scholae deest. Organarius Ignatius Panczewicz seorsivo direttore tam penes ecclesiam quam intra parochiam ac proventibus.

1783 AW. 312 k. 75

Domus tam organarii quam rectoris scholae deest. Organarius in xenodochio residet. Organarius Ignatius Panczewicz absque seorsivo direttore tam penes parochiam ac proventibus.

37. Czerwin

1781 AW. 300 s. 167

Przy kościele parafialnym czerwińskim w samym Czerwinie we wsi jest szkółka pozwolona od W.W. kolatorów wyżej wyrażonych, w której dzieci szlacheckie uczą się i nad niemi jest dyrektorem p. Paweł Pałaszewski pie witaie et in scientia peritus. Dziewczęta zaś nie znajdują się między chłopcami. Fundacji żadnej na niego nie masz, chyba kto mu da kwartalne złotych dwa albo jeden.

1782 AW. 307 k. 57

Organista nazywa się Maciej Ciesielewski, który ma na wyżywienie i przyodzienie dziesięcinę snopową wyżej wspomnianą. Dyrektor szkoły przy tym kościele nazywa się Paweł J. Pałaszewski, który ma pensji na rok zł. 50 od sumy zapisanej tysiąca złotych polskich przez J.P.W. Imci Józefa Celeńskiego podczaszego czerniechowskiego na dobrach Grodzisko i Czerwino.

1783 AW. 311 k. 44

Domus pro organario et pro rectore scholae extat. Organarius vocatur Mathias Ciesielski qui habet pro sustentatione decimam manipulare supra

memoratum. Director scholae penes ecclesiam vocatus Palaszewski qui habet pensionem annuam florenas 50 a summa mille florenorum per Josephum Ce-liński pocillatorem Czernichowiensem in bonis Grodzisko et Czerwino hunc in finem inscripta et locata.

38. Czerwonka

1781 AW. 303 s. 331

Żadnych osób ani świeckich, ani duchownych, którzy by w tej parafii uczyli dzieci nie masz.

1782 AW. 305 k. 99

Szkoła parafialna przy tym kościele jako nieznaczona, nie znajduje się. 1783 AW. 310 k. 96

Budynek dla organisty stary, dla bakalarsza żadnego nie masz. Organista Maciej Drużeński. Dyrektora nie masz ani przy kościele, ani na parafii, bo funduszu nie masz.

39. Czerwińsk

1774 AW. 296 k. 5

W miasteczku Czerwińsku inspektor dzieci uczący nie ma szkoły parochialnej, ale gdzie mieszka od stancji płaci, dzieci tak płci niewieściej jak i płci męskiej wraz czytania uczy, życia i obyczajów jest dobrych.

1775 AW. 297 s. 13

W parafii czerwińskiej albo w samym Czerwińsku jest inspektor, który dziatki małe płci obojga czytania uczy, jest osoba świecka obyczajów dobrych i pobożnych, wikt i zapłatę od rodziców, których dzieci uczy bierze.

1781 AW. 304 k. 602

W miasteczku Czerwińsku jest dyrektor świecki, który dzieci uczy, samych chłopców, ale fundacji żadnej nie ma, tylko co od dzieci kwartalne według wygody bierze.

1782 AW. 309 k. 162

Organista ten sam co i klasztorny, mieszka przeto w klasztorным domostwie, także i dyrektor uczący dzieci. Organistą jest Antoni Krzywczyński, dyrektorem dzieci Andrzej Mostowski, ale na nich żadnego funduszu stałego nie masz.

1783 AW. 312 k. 156

Organista ten sam co i klasztorny, mieszka więc w klasztorным domostwie, także i dyrektor uczący dzieci Michał Mostowski mieszka w klasztorным domostwie, dochodów żadnych na to nie masz, z klasztoru płatni.

40. Daniszewo

1774 AW. 278 k. 18

In hac parochia nulli ludi magistri sunt. Tantum organarius qui ecclesiae in servit.

1775 AW. 279 k. 97

Szkoły parafialnej przy tym kościele żadnej teraz nie masz, z tradycji tylko ludzi jest, że ta kiedyś była i bakalarz na to miał petytę snopkową z łaski parafianów.

1781 AW. 304 k. 33

Dyrektora szkoły ani na to funduszu nie masz.

1782 AW. 309 k. 16

Dom dla organisty dobry, bakałarza zaś ani też domu dla niego nie ma. Organista Kazimierz Rutkowski. Szkoły żadnej ani dyrektora, ani funduszu na to nie masz.

1783 AW. 312 k. 18

Dom dla organisty dobry, innych nie masz. Organista Kazimierz Rutkowski, dyrektora ani osobliwych dodatków nie masz.

41. Dąbrowa

1775 AW. 293 k. 27

Żadnej przy kościele nie masz szkoły ani funduszy na bakałarza, który by uczył dzieci, a dlatego, że parafia nie jest szlachecka tylko wcale chłopska, a panowie też swoich poddanych nie chcą mieć mądrymi i uczonemi.

1776 AW. 286a, k. 99

Szkoły ani przy kościele, ani w całej parafii nie masz żadnej, w której by się młódź edukowała.

1781 AW. 306 k. 90

Dyrektora zaś żadnego nie masz osobliwszego ani też funduszu na niego, oprócz tylko tych, których w każdej prawie wiosce panowie sobie chowają do swoich dzieci.

42. Długosiodło

1781 AW. 300 s. 747

Nauczycielów żadnych w tej parafii nie masz, którzy by dzieci uczyli grać albo pisać albo czytać.

1782 AW. 307 k. 205

Szkółki przy tym kościele nie masz i do organisty dzieci nie dają uczyć.

1783 AW. 311 k. 187

Dom dla organistego dobry, szkoły nie masz. Organista jest Jakub Gawłowski, któremu de proprio płacą, bo nie masz żadnego procentu na niego i szkoły nie masz.

43. Dłutowo

1775 AW. 295 s. 108

W tej parafii nie masz żadnych fundacji dla edukacji dzieci, ani też takie osoby nie są, które by uczyły.

1781 AW. 306 k. 164

Szkoły nie masz, ani dyrektora ani też funduszu.

1782 AW. 306 k. 164

Andrzej Kruszewski — organista. Szkoły nie masz ani dyrektora ani też funduszków.

44. Dobrze

1775 AW. 294 k. 98

W tej parafii nie masz żadnych nauczycieli ani też metrów i dyrektorów, którzy by dzieci uczyli, ponieważ w całej parafii nie masz takowych ludzi, którzy by dzieci swoje do szkół dawali albo dyrektorów chować mieli, iż w niej szlachty mało bo, tylko dwóch i fundacji na szkołkę żadnej nie masz.

45. Dobrzyjałowo

1781 AW. 300 s. 600

Lubo wszystkie ordynacje zalecają aby przy kościołach parafialnych były takowe szkółki czyli domy, w których by młode dziatki początków wiary

tajemnic, cnoty, obyczajów pobożnych mogły być uczone z tym wszystkim przy tym kościele to się nie znajduje, gdyż nawet ani miejsca nie masz przez zabranie siedlisk kościelnych gdzie by można dom jaki wystawić, w którym by osoba jaka zdatna mogła nauczać wspomnianych tajemnic wiary dzieci małe co się już wyżej zupełnie opisało.

1782 AW. 307 k. 222—224

Szkółki żadnej nie ma, ani miejsca dla niej postawienia. Organista jest trzeźwy, w swej powinności pilnujący, innej osoby żadnej nie ma, którzy by dzieci parafii czytać i pisać uczyła, bo nie masz szkółki ani nawet miejsca do postawienia.

1783 AW. 311 k. 145

Chałupa dla organistego stara, ale dobra, szkółki żadnej nie masz ani nawet miejsca na postawienie jakiej chałupy nie ma. Organista trzeźwy swojej powinności zadość czyni. Bakałarza ani szkółki nie ma, ani miejsca na postawienie jakiej chałupy.

46. Dobrzyków

1775 AW. 284 s. 80

Ani szkoły parafialnej ani na nią funduszu przy kościele i nauczycielów tak duchownych jako i świeckich w całej parafii nie masz lubo w erekcji wzmiankowana jest.

1780 AW. 378 k. 20

Organista jest, ale dyrektora szkoły nie masz, gdyż do tego nie ma sposobności, ani funduszy żadnego.

1782 AW. 308 k. 62

Szkoły parafialnej ani na nią funduszu z parafii dobrzykowskiej żadnego nie ma, za czym ani świeccy ani duchowni nauczyciele w niej nie znajdują się. Nawet i organisty jako wyżej wspomniało się płatnego lub stałego nie masz.

1783 AW. 312 k. 33

Także to beneficjum nie mając sposobności ani funduszu na organistę i dyrektora dotąd mieszkania dla nich nie ma. Stałego organisty ani dyrektora szkoły nie ma, bo do tego brakuje sposobności i funduszu, dopiero teraz ks. pleban stara się na organistę obmyślić nakład i jest już umówiony i zapewne organista nie zadługo będzie.

1785 AW. 378 k. 24, 26

Fundacji na organistę żadnego tu nie masz ani domu dla niego, jednakże dzisiejszy rządcą konserwuje go, szkoły tu nie masz gdyż i sposobu na nie nie masz. Organista Faustyn Brzeziński, dyrektora żadnego nie ma.

1786 AW. 378 k. 30, 32

Organista w plebanii mieszka, na którego ani na szkołę żadnej nie masz fundacji. Organista Faustyn Brzeziński, dyrektora ani szkoły nie masz.

47. Dobrzyń

1782 AW. 309 k. 48

Organarius domum propriam habet. Organarius Thomas Świętochowski. Director scholae Antonius Cieškiewicz proventus seorsivi nulli.

1783 AW. 312 k. 37

Organarius Thomas Świętochowski, director scholae Antonius Cieškiewicz, proevntus seorsivi nulli.

48. Drob in

1775 AW. 291 k. 137

Tu tylko w Drobinnie teraz uczy organista dzieci różnej kondycji pospołu, gdy mu kto odda, gdyż nie ma sposobności rozłączenia. Za to bierze niektóre dziesięciny szczupłe jak się okazują, w opisie wyżej wyrażonym. Ma także zapisany 1000 zł. pol. na Cybulinie, od którego bierze prowizję z obligacją uczenia dzieciucha na pozytywie.

1781 AW. 302 k. 331

Tu w Drobinnie nikt nie uczy dla niedostatku domu szkolnego lub przedtym uczył organista, bo na to bierze niektóre dziesięciny jak się w opisie okazują, ma także zł. pol. 1000 na Cybulinie, od których bierze prowizję z tych wszystkim ks. wikary ilu dzieci może uczy, po mieście uczy tymczasem, póki parafia (jak się oświadczyła) w czasie nie wystawi szkoły.

1783 AW. 312 k. 110

Tu w Drobinnie żadnej i publicznej i prywatnej szkoły nie masz i chociażby uczył organista to na to ma niektóre dziesięciny szczupłe i 1000 zł p. na Cybulinie, od którego bierze prowizję z tym wszystkim parafianie dawać chcą.

49. D r o z d o w o

Szkoły parafialnej nie masz w tej parafii ani dzieci nikt nie uczy, gdyż

1775 AW. 191 k. 66

fundacji żadnej nie masz.

1781 AW. 300 s. 609

Ludo magistrów ani żadnych inspektorów w parafii nie masz, chociaż bardzo by słuszną i sprawiedliwą rzeczą była ażeby przy kościele postanowieni byli. Dyrektorowie, którzy by pacierza i wiary świętej i tej tajemnic dzieci nauczali, ale że mało żadnego funduszu ani dochodu nie masz.

1782 AW. 307 k. 227—228.

Budynek dla organistego potrzebuje reparacji, w którym zaraz i szkółka dla dzieci parafialnych. Organista przy tym kościele Piotr Filipowski, który wraz i dzieci edukuje. Dochodu żadnego nie mający prócz akcydensiku kościelnego.

1783 AW. 311 k. 150

Budynek dla organistego wraz ze szkółką jest dobry, przez księdza komendarza w tym roku postawiony. Organista Piotr Filipkowski oraz i dyrektor szkoły.

50. D u c z y m i n

1781 AW. 303 s. 158

W tej parafii żadnych nie masz szkół, ani też osób, które by dzieci uczyć miały, ani też na to funduszu.

1782 AW. 305 k. 61

Organista Stefan Szczyński, kosztem miejscowego plebana konserwowany, bo żadnego nie ma wyznaczonego prowentu. Dyrektora szkoły przy kościele ani też w parafii nie masz.

1783 AW. 310 k. 56

Budynek nowy wystawiony ze wszystkim, przyzwoity, kosztem miejscowego plebana, w którym mógłby się pomieścić z organistą i rządca szkoły. Organista Stefan Szczyński kosztem miejscowego plebana konserwowany, bo żad-

nego nie masz prowentu dla niego, dyrektora przy kościele ani w parafii nie masz.

51. Dul sk

1775 AW. 283 k. 31

W tej parafii nie masz żadnych nauczycieli, którzy by dzieci uczyli. Organista tylko czasem uczy którego chłopca ze wsi, żeby przecie do mszy mógł kto posłużyć, na organistę żadnej płacy nie masz, tylko włóczka roli, szeroka 5 zagonów, długa 5 stał, i to tylko w jednym polu, ciągnie się do samego Różcia, a za tym siał co rok nie może. Ksiądz terażniejszy żywi go przy sobie tym jedynie końcem, aby nabożeństwo lepszym porządkiem w parafii się odprawiało. Szkoła inszym sposobem być nie może tylko nakładem parafianów albo szczodrobliwością kolatorów.

1781 AW. 301 s. 554

W tej parafii nie masz żadnego nauczyciela, i dzieci się nie uczą ani też sposobu do ułożenia szkoły komendarz nie widzi, teraz się dwóch chłopców uczy, ale tylko aby mieli do mszy świętej posłużyć.

1782 AW. 306 k. 138

Organista jest Mateusz Żeluchowski. Dyrektora nie masz, ani prowentów.

52. Duninów

1775 AW. 284 s. 272

W tej parafii szkół żadnych nie masz ani takowych ludzi, którzy by się zdali do uczenia dzieci ani sposobu do ustanowienia szkoły gdyż ubodzy parafianie.

1780 AW. 378 k. 36

W tej parafii ani szkoły tak publiczne jako i prywatne nie znajdują się

1782 AW. 308 k. 74

W tej parafii szkół żadnych nie masz ani takowych ludzi, którzy by się zdali do uczenia dzieci, ani sposób do ustanowienia szkoły gdyż tylko samo chłopstwo i to ubogie jest.

1783 AW. 312 k. 41

Dom na organistę i rektora scholae i ubogich o czterech izbach jest nowo pobudowany. Józef Bialkowski jest organistą przy kościele rezydujący. Szkoły żadnej nie masz ani funduszu na dyrektora dla uczenia dzieci ani na organistę.

1785 AW. 378 k. 44

Dla organisty osobnego pomieszkania nie masz lecz ten tylko mieści się w szpitalu nowo postawionym w jednej izbie. Rector scholae ten się nie znajduje.

1786 AW. 378 k. 57

Rector scholae ten się nie znajduje.

53. Działyń

1775 AW. 286 k. 22

Przy tym kościele w Działyniu, ba i w całej parafii żadnego nie masz takiego, który by dzieci w szkole uczył, ani też funduszu na to żadnego nie masz

1782 AW. 309 k. 95

Przy siedlisku proboszcza stoi chałupa dobra, w niej mieszka organista, innego domu szkolnego ani dyrektora nie masz.

Organistą przy kościele działyńskim zostaje sławetny Wawrzyniec Wojciechowski, dyrektora zaś ani szkoły jako też żadnych osobliwych dochodów ani funduszu na tych ludzi oprócz roli organistów i pensji wyznaczanej nie masz. 1783 AW. 312 k. 79

Organista także w drugiej izdebce szpitalnej mieszka. Domu zaś szkolnego jako też dyrektora nie ma. Organista przy tym kościele Wiktor Osiński. Dyrektora zaś ani szkoły jako też dochodu na nich oprócz roli wzwyczaj wzmiankowanej nie masz.

54. Dziektarzewo

1775 AW. 289 k. 35

W tej parafii żadnego nie masz dyrektora, który by dzieci uczył za zapłatą lub z umówienia, lub funduszu, dla czego na to pytanie dalszej odpowiedzi nie daje się.

55. Dzierzgowo

1781 AW. 303 s. 179

Nie masz w żadnej wsi parafialnej dyrektora, który by dzieci uczył w tych czasach. Nie masz i szkoły przy kościele ani żadnego funduszu na nią, która by była bardzo potrzebna dla dzieci uboższych ludzi aby Pana Boga chwalić łatwiej nauczyli się, ile że to miejsce jest oddalone od szkół publiczniejszych i nie każdego stanie na expensę szkolną dla niedostatku.

1782 AW. 305 k. 68

Organista jest sławetny Maciej Zakiewicz. Dyrektora przy kościele ani na parafii nie masz, bo do szkół publicznych pułtuskich szlachta swe dają syny. 1783 AW. 310 k. 62

Dom organisty jest dobry, przed kilka laty nowo wybudowany i z innemi do wygody tego budynkami. Organista jest Maciej Zakiewicz, dyrektora przy kościele nie masz na parafii tylko jest jeden. Nie masz na to żadnego funduszu ani też dochodów żadnych.

56. Dzierżenin

1781 AW. 304 k. 368

Przy tym kościele żadnej nie masz osobnej szkółki bo nie ma kogo w niej uczyć, z wsiów szlacheckich dzieci wszyscy oddają do szkół publicznych pułtuskich o 2 mili tylko oddalonych, jest jednak organista sposobny do uczenia, ale nie ma kogo.

1782 AW. 309 k. 128

Dom dla organisty nowo wybudowany ex opposito plebanii. Organista jest przy kościele dobrze uczony, gotów jest uczyć, ale nie ma kogo gdyż blisko szkoły w Pułtusku każdy tam odwozi swoje dzieci. Funduszu też na szkółkę żadnego nie masz ani z dawna nie było.

1783 AW. 312 k. 118

Dom dla organisty już nie nowy, ale bardzo dobry z wygodami przyzwoitymi. Organista jest przy kościele dobrze uczony, gotów jest uczyć, ale nie ma kogo gdyż blisko szkoły w Pułtusku każdy tam oddaje dzieci swoje, funduszu też na szkółkę żadnego nie masz, ani żadnego nie było.

57. Gąsewo

1781 AW. 303 s. 347

In hac parochia hand aliqui repriuntur ludimagistri nec personae ut pueros instruunt et infomet nec aliqui ad hunc effectum reditus reperinuntur destinati.

1782 AW. 305 k. 102

Szkoła dla dzieci jest, dyrektorowi płaci miejsca proboszcz.

1783 AW. 310 k. 102

Dom organisty zrujnowany z biedą można w nim mieszkać. Domu dla dyrektora do uczenia dzieci nie masz ale u chłopca uczy. Organista przy tym kościele zowie się Paweł Kędziński Dyrektor od dzieci jest Stanisław Cze-reżko, dochodów osobnych na utrzymywanie tak organisty jako i dyrektora nie masz tylko im JKs proboszcz płaci.

58. Gąsiorowo

1775 AW. 132 k. 30

W tej parafii nie masz żadnej szkoły, ani żadnych nauk.

1781 AW. 304 k. 379

Szkoły żadnej przy tym kościele nie masz, ani na to funduszu.

1783 AW. 309 k. 131

Nie ma domu dla organisty ani dyrektora. Organisty nie masz ani dy-rektora, ani funduszu na nich.

1783 AW. 312 k. 121

Ani dla organisty ani dyrektora szkoły domu nie ma. Organisty nie masz, ani rządcy szkoły.

59. Glinojeczek

1775 AW. 289 k. 53

W tej parafii nie znajduje się żaden ludimagister ani też żaden nauczy-ciel, dziątek, oprócz że chłopców czasem uczy organista. Dziewcząt też za-dnych nie widzę między chłopcami, bo też żadnego na to nie masz funduszu.

60. Goleszyn

1775 AW. 292 k. 131

W tej parafii szkoły żadnej nie ma ani na to funduszu.

1781 AW. 302 k. 493

Nie ma szkół ani kaplic.

1782 AW. 308 k. 219

W tej parafii przy tym kościele nie masz parafialnej szkółki, ani też funduszu żadnego na nią.

1783 AW. 312 k. 177

Dla organisty pomieszkania nie masz ani dla nauki dzieci szkoły osobnej. Organista przy tym kościele kawaler Antoni Ługowski, szkoły i dyrektora nie masz w całej parafii i prowentu też żadnego nie masz naznaczonego. ani zapisanego. Organista musi się kontentować petycją z parafii i akcyden-sem z kościoła sobie przyzwolitym.

61. Gołymin

1781 AW. 303 s. 594

Szkoła nie znajduje się w tej parafii.

1783 AW. 310 k. 166

Budynek dla organisty bardzo jest lichey ponieważ stary spróchniały i do wpół w ziemię wpadły, z trudnością żeby przez terażniejszą zimę nie rozwalił

się gdyż jest gmach i długi i szeroki, a na starym próchnie stoi. Organistą jest Paweł Bogucki, a że przy tym partykularzu żadnej szkoły nie masz a więc i dyrektora.

62. Górczenica

1781 AW. 301 s. 175

Szkoły nie masz.

1782 AW. 306 k. 67

Nie masz ani szkoły żadnej ani bożnic.

63. Gostynin

1775 AW. 284 k. 378

Żadnych osób tak przy kościele jako i w parafii takich nie masz, którzy by młodź uczyli ani szkoły nie masz, a wcale potrzebna i znaczy dawniej była gdyż jest plac na poświętnym, fundacji i dochodów nie masz także ani łatwy być może sposób do wystawienia jej albowiem jak mieszczanie tak i parafianie ubodzy.

1780 AW. 378 k. 77

Ani szkół publicznych tylko Xiądz wikary kilkunastu żaków uczy.

1781 AW. 302 k. 123

Domu osobliwego nie masz jeszcze na to, ale się o nim myśli. Dzieci tymczasem uczy ks. wikary i organista u siebie, bo coraz ciężej czas następuje dla mas, i ubywa procentów, a podatki nie ustają, bo trzeba dać kominowe, a przed tym i czopowe, donum gratuitum, a że się trzymają gruntu miejskie dla wyżywienia się, to dać trzeba do dworu, a dziesięcinę ad colegiatum Plocensem księżom wikariuszom.

1782 AW. 308 k. 100

Żadnego funduszu na szkołę parafialną przy tym kościele nie masz. Chociażby wcale była potrzebna, a co jest większa na jej wystawienie łatwego sposobu wynaleźć trudno gdyż tak mieszczanie jak i parafianie są bardzo ubodzy, jednakowoż Imć ks. dziekan przyjął swym kosztem dyrektora do nauk zdatnego teraz, i miejsce na szkołę po zniesionej propinacji wyznaczył w jednej izbie tego domostwa gdzie przed tym szynk bywał, ale dotąd jeszcze parafianie dzieci do szkoły nie dają. Dopiero się do tego sposobią.

1783 AW. 312 k. 49

Dom i pomieszkanie organisty jest na poświętnym dobre, na szkołę parządca jednak parafii trzyma dyrektora, ten stancję ma w mieście a dzieci uczy w izbie drugiej na przeciwko organisty pod jednym dachem będący. Organista zowie się Adam Sieniawski i już lat 45 temu kościołowi służy, jest obywatel gostyński. Na edukację żadnego tu dochodu osobnego nie ma lecz tylko rządca własnym kosztem dom dla niego obmyślił i dyrektora trzyma także tutejszego obywatela Michała Kaszubskiego.

1784 AW. 378 k. 69—73

Dom i pomieszkanie organisty jest na poświętnym dobre, na szkołę parafialną żadnego funduszu nie masz, jednak rządca miejsca tego trzyma dyrektora, młodziana obyczajów przystojnych z Akademii Chełmińskiej w tym roku przyjęty, który uczy dzieci szlacheckie i miejskie i wiejskie w izbie obszernej, która jest naprzeciw organisty pod jednym dachem. Żadnego tu dochodu do edukacji dzieci osobnego nie ma, lecz tylko rządca własnym kosztem trzyma dyrektora i na poświętnym dom dla dzieci obmyślił, który to dyrektor pochodzi z ziemi chełmińskiej pod panowaniem króla pruskiego

zostającej ze szkół akademickich chełmińskich pochodzących z Krakowa imieniem Piotr i Paweł Lipiński młodzian. Organista zowie się Adam Szeniawski, już lat 46 temu kościołowi służący. Obywatel gostyński.

1785 AW. 378 k. 85—88

Domu osobnego dla organistego nie masz, ale jest dom w którym przedtym był szynk plebański gdzie w jednej izbie mieszka organista, a w drugiej uczą się dzieci. Zadnego dochodu dla edukacji dzieci nie masz, ale jak może rządca miejsca stara się o ich naukę, był dyrektor w roku 1785 ale od wakacji przeniósł się do dworu szlacheckich dzieci, przeto teraz urząd jego zastępuje ks. wikary. Organista zaś jest imieniem Adam Szaniawski służy kościołowi lat 48 wiernie i pilnie urząd swój sprawując, przy tym jest i obywatelem gostyńskim.

1786 AW. 378 k. 98

Zadnego dochodu dla edukacji dzieci nie masz, ale jak może miejsca rządca stara się o ich naukę, dla czego, i teraz gdy nie masz dyrektora zastępuje urząd jego ks. wikary.

64. Goworowo

1782 AW. 307 k. 166

Dyrektor szkoły Mikołaj Nowicki, na którą żadnych nie masz dochodów. 1782 AW. 307 k. 206

Jest dyrektor uczący dzieci czytać i pisać, ale na szkołkę żadnego nie masz funduszu.

1783 AW. 311 k. 194

Dom organisty w dobrym stanie jest jako niedawno pobudowany. Organista przy tym kościele Maciej Majcki, dyrektor szkoły Mikołaj Nowicki, na którą żadnych nie masz dochodów.

65. Gozdowo

1775 AW. 292 k. 149

Szkół żadnych w tej parafii nie masz.

1782 AW. 308 k. 223—225

Domu organista własnego do posiedzenia nie ma, tylko w plebańskiej chałupce siedzi. Rządcy szkoły nie masz, bo i szkoły nie masz. Organista Franciszek Lewandowski. Rządcy przy kościele i samej szkoły nie masz. Dochodów na nich nie masz osobnych.

1783 AW. 312 k. 184

Domu własnego organista nie ma tylko w plebańskiej chałupce siedzi i rządcy szkolnego nie masz i samej szkoły. Organistą jest Franciszek Lewandowski. Rządcy szkoły ani samej szkoły przy kościele nie masz ani też dochodów osobnych na to.

66. Gójsk

1775 AW. 292 k. 37

Jeżeli chodzi o szkoły, z tego artykułu nic się nie znajduje.

1781 AW. 302 k. 503

Dzieci organista w plebańskim domu uczy, inszej fundacji nie masz.

1782 AW. 308 k. 220

Domus organarii magna indiget reparatione. Organarius est Antonius Strogulski simul et director scholae penes ecclesiam nullus alius est intra parochiae nec aliqui proventus.

1783 AW. 312 k. 182

Organarius est Antonius Strogulski simul et director scholae penes ecclesiae nullus alius est extra parochiam nec sunt etiam aliqui proventus seorsivi.

67. G ó r a

1781 AW. 302 k. 58

Organista jest przy kościele, nazywa się Melchior Brucki, dyrektora zaś nie masz ponieważ nie chcą dawać szlachta. Nie masz żadnych prowentów. 1782 AW. 308 k. 25

Organista imieniem Melchior Brucki, inszego dyrektora ani przy kościele nie masz, ani w parafii bo Imć Panowie parafianowie dzieci dawać nie chcą do nauki, tylko organista kilku uczy.

1783 AW. 312 k. 10

Dla organisty także jest dom ze stodołą i oborkami. Organista jest przy kościele, nazywa się Melchior Brucki, dyrektora zaś nie masz ponieważ nie chcą dawać szlachta. Nie masz żadnych prowentów.

68. G ó r z n o

1775 AW. 283 k. 49

Szkółka przy cmentarzu na Poświętnym wystawiona przez J.M.X. Antasza proboszcza górzyńskiego własną jego ekspensą i staraniem oprócz niektórych pomocy mieszczanów górzyńskich roku 1724. Świecki człowiek dzieci uczy, w jednej izbie wraz chłopców z dziewczętami, na co nie masz żadnego funduszu, tylko od dzieci płacą rodzice. Ten dyrektor na gruncie kościelnym nie uczy, tylko kościelowi służy i ma za to od miasta półwłóczek i akcydens siedzi, szkołka nakładem parafii utrzymana być może. Organista teraz dzieci kościelny.

1781 AW. 301 s. 291

W całej parafii i okolicy jej żadnego dyrektora nie masz, który by uczył oprócz w Górznie świecki człowiek w swoim domostwie dzieci uczy i to tylko w zimie, bo w lecie wszyscy chłopcy za bydłem chodzą i to w jednej izbie wraz chłopców z dziewczętami bo szkoły nie masz. Nakazano od Najjaśniejszej Regencji Pruskiej, ażeby miasto szkołkę wystawiło dla nauki i krzewienia edukacji dzieci oraz i komisji, ten ma Rev. Pomianowski kanonik płocki a oficjał górzyński od tejsze Najjaśniejszej Regencji czyli też Kamery aby szkołka do skutku przyprohwadzona była, który już po kilku razy zalecał i przykazywał i odgrażał saną mieszana ażeby ją wystawili lecz dotychczas i drzewa nie sprowadzili.

1782 AW. 306 k. 73

W całej parafii górzyńskiej żadnego dyrektora nie masz na wsiach, oprócz w miasteczku Górznie świecki człowiek to jest organista w szkołce dzieci uczy, chłopców razem z dziewczętami i to tylko w zimie bo w lecie za bydłem chodzą.

69. G r a b o w o

1781 AW. 300 s. 407

Ani przy kościele ani w parafii żadnych nie masz nauczycielów, bo na to nie ma funduszu.

1782 AW. 307 k. 109—110

Domu dla bakałarza nie masz. Dyrektora żadnego nie masz, bo i funduszu na to nie ma.

1783 AW. 311 k. 99

Dom organistego dobry, bakałarza przy tym kościele nie masz. Organista przy tym kościele jest Jędrzej Tyszka, ten od plebana pensjonowany, bo żadnego funduszu na organistego nie masz.

70. Gradzanowo

1775 AW. 295 s. 10

Ani w całej tej parafii, ani przy kościele żadnej nie ma szkółki, w której by dzieci mogły się uczyć i nie masz żadnego na to funduszu.

1781 AW. 301 s. 660

Ani w całej tej parafii ani przy kościele żadnej nie ma szkółki, w której by dzieci mogły się uczyć i nie masz żadnego funduszu.

1782 AW. 306 k. 170

Organista uczciwy Piotr Rybacki młodzian, dyrektora żadnego nie masz, ani szkoły tak przy kościele jak i w parafii, bo też nie masz żadnego na to funduszu.

71. Grajewo

1781 AW. 300 s. 422

Mistrzów przy tym kościele i w całej parafii żadnych nie masz. Szkoła parafialna według dyspozycji Locii Ordinarium jest przysposobiona, lecz żadnych młodzi nie masz, gdyż szkoły formalne szczuczynskie w bliskości są, przeto każdy tam się udaje.

1782 AW. 307 k. 113

Organarius Andreas Malewski rector scholae non est quia schola non sunt.

1783 AW. 311 k. 104

Domus vero rectoris scholae nulla sed foret si pervuli congregarent atque scholae Szczuczynensis in propinquitate existunt ergo omnes adolescentes studia cupiens illum frequentant.

72. Gralewo

1775 AW. 291 k. 105

Teraźniejszy szlachetnie urodzony Ludwik Bronikowski którego Imci ks. pleban chowa przy kościele i prowenta bakałarza odbiera wyrażone w punkcie 7 i lubo dość zdatny jest do dawania nauk ile że chodził do Akademii i filozofię zakończył. Na figurale i na chorale bardzo dobrze się znający, trzeźwy nie bałamutny, świątobliwy przecież nikt do niego do nauki dzieci nie daje, w początkach nastania swego miewał na edukacji kilkoro dzieci teraz zaś tylko jednego ma którego grać na klawikorcie i organach uczy i już za swojej pięcioletniej służbie dwóch w tej sztuce wydoskonalił.

1781 AW. 302 k. 355

Bakałarza nie masz przy kościele, ale szlachetny Ludwik Bronikowski organista w powinnościach bakałarza zastępuje i tego roku ma do nauki dzieci troje. Dlatego i prowenta w artykule siódmym wyrażone na bakałarza wyznaczone odbiera. W roku przeszłym 1780 nastął do Cywin imieniem i przezwiskiem Józef Kotowicz z Podlasia już w latach podeszły, miał chodzić do retoryki, człowiek z niego jest pilny, trzeźwy, pobożny, tylko szlachta się niedbali, ma dzieci do uczenia 4. Jest także w Kozolinie dy-

rektor, który u W.J.P. Karola Sokolnickiego wojszczyca plockiego do jego synków uczenia służy. Człowiek lubo młody, ale pilny, trzeźwy i pobożny imieniem Franciszek Wirzbicki z parafii górskiej.

1783 AW. 312 k. 128

W tej parafii jest niejaki dyrektor imieniem Józef Kotowicz człowiek świecki w latach podeszłych, który dzieci szlachcie uczy i mocno jest w swoim oobowiązku pilny i trzeźwy. Ten dyrektor lubo razem panienek uczy z synami szlacheckimi jednak w wszelkiej ostrożności i baczności, bo nigdzie i na krok odejść od nich nie chce, ale zawsze jest przytomny.

73. Grązawy

1775 AW. 283 k. 80

Był bakałarz, który dzieci uczył, lecz immediate przed Wielkanocą w roku niniejszym umarł. Jest fundusz na bakałarza, alias rola, ogrody, łąka, żadnej inszej pensji nie ma. Dzieci teraz nie chodzą do inszego nie masz, bakałarza.

1781 AW. 301 s. 301

Przy tym kościele jest organista, który dzieci uczy, jest na niego fundusz, żadnej inszej pensji nie ma.

1782 AW. 306 k. 69

Szkoły tak publiczne jak i prywatne nie znajdują się, tylko organista uczy te dzieci, które rodzice poślą do niego. Mają parafianie już dawno rozkaz od zwierzchności świeckiej aby budowali szkołkę i teraz w tym miesiącu egzekucję mieli przynaglającą do tego budowania, ale jeszcze nie zaczęli.

74. Grochowalsk

1783 AW. 312 k. 41

Organista Jan Tarczyński zeniaty, ma chałupkę mizerną, innego rektora szkoły nie masz, funduszków na tych dwóch nie ma.

75. Grodziec

1774 AW. 296 k. 9

Nauczycielów coby dzieci uczyli nie ma przy tym kościele tylko jeden organista Franciszek Wiśniowski, który żadnego funduszu nie ma tylko pleban mu płaci za usługi kościelne.

1775 AW. 299 s. 6

Kapeli, magistrów i szkolnych nauczycielów w tej parafii nie masz żadnych.

76. Gromadzyn

1775 AW. 289 k. 81

Nauczyciele dziatek w tej parafii dla małości i ubóstwa ludzi nie znajdują się.

77. Grudusk

1774 AW. 280 k. 14

Ante aliquot annos erat ludimagister laicus tum penes ecelesiam tum intra parochiam ad docendos pueros sed modo calamitate temporis et paupertate nobilium obstante non conservatur sunt tamten aliquod personae de nobilibus qui aliquos pueros docent elementa puerilia.

1775 AW. 281 k. 36

Ani przy kościele, ani w parafii nie są nauczyciele, jednak parafianie umiejący czytać uczą czytania swe dzieci czasem też i sąsiedzkie. Przed lat kilka był świecki dyrektor do dzieci, ale ten ożeniwszy się przeniósł się w inną parafię. Do założenia szkoły formalnej i zapłacenia dyrektorowi nie widzę innego sposobu, chybaży szlachta parafianie swym kosztem wystawili szkołę, amictum et victum obmyślili.

1781 AW. 303 s. 30

Dyrektora żadnego nie masz w tym roku przy kościele i funduszu na niego nigdy nie było, przyjąłem ja w tym roku, lecz i ten póki nie był i odemnie przyodzianym, póty się bawił przez trzy miesiące, a potym przyodziany zostawszy uciekł.

1782 AW. 305 k. 17

Organista jest Marcin Offmański dyrektor zaś Wojciech Gutowski do dzieci uczenia, na którego funduszu nie masz, lecz tylko ja jego opatruje i na stole swoim trzymam.

1783 AW. 310 k. 13

Dom organisty dobry dla dyrektora osobliwy nie jest. Organista jest Marcin Iwański, dyrektor zaś Wojciech Gutowski do dzieci uczenia, na którego funduszu nie ma.

78. Grzebsk

1781 AW. 303 s. 202

Przy tym kościele nie masz żadnej fundacji na szkołę i przy kościele nie masz dyrektora, który by dzieci uczył w parafii tylko w dwóch wioskach, to jest w Zaborowie J. P. Gadomski chowa do swoich dzieci dyrektora i w Długokątach szlachta także do swoich dzieci chowają dyrektora, Ci dyrektorowie są obydwaj świeccy, uczą chłopców i dziewczyny pospołu czytać i nie widzę sposobu aby mógł być przy kościele dyrektor i szkoła.

1782 AW. 305 k. 75

Domus organarii est penes ecclesiam extracta vetus sed de novo per rectoram ecclesiae reparata, rector scholae non adest ob defectum fundatoris pro eo, Organarius Antonius Cichowski vir vere honestus non docet pueros seorsivus director scholae non adest ad ecclesiam intra parochiam in villa Zaborowo apud Dominum Josephum Gadomski director educat pueros ipsius et alter in villa Długokąty magna director educat pueros hujus seorsivi proventus circa hanc ecclesiam non sunt destinati.

1783 AW. 310 k. 67

Domus organarii est penes ecclesiam extracta vetus in nonnullis reparatione indiget. Rector scholae non adest ob defectum foundationis pro eo. Organarius vir bonus et honestus Antonius Cichowski non docet pueros et seorsivus director scholae non adest ad ecclesiam intra parochiam tamen in villa Długokąty adest director qui pueros nobilium huius villa docet legero seorsivi proventus ad hanc ecclesiam nulli sunt destinati.

79. Gumino

1774 AW. 296 k. 12

Przy tym kościele jest organista, który uczy dzieci czytać, dziewcząt nie ma w nauce, z parafii petycję bierze i dziesięciny żyta kopę jedną, pieniędzy zł. pol. 5, i za godzinki złotych. pol. 10, gr. 15, ks. pleban dał mu chałupę, ogród i roli do siania zboża.

1775 AW. 297 s. 32

Przy kościele lubo nie masz szkoły parafialnej ani dochodu żadnego na dyrektora, organista jednak uczy dzieci męskiej płci czytać i do mszy służyć, za co mu partykularnie rodzice płacą. A zaś za organstwo ma dziesięciny kopę i zł 5 i petycję z parafii także za Godzinki zł 10 gr 15.

1781 AW. 304 k. 613

Przy tym kościele lubo nie masz szkoły parafialnej, organista jednak uczy dzieci męskiej płci czytać, pisać, do mszy św. służyć, katechizmu za co mu partykularnie rodzice dzieci płacą, a za organistowstwo ma petycję z parafii dziesięciny żyta kopę jedną, pieniędzy zł 5. za Godzinki zł. 10. gr 15, a od ks. plebana terazniejszego ma chałupę, ogród, roli mu daje po kawałku i akcydensu trzecią część, a dzwonne wszystko.

1782 AW. 309 k. 175

Domek dla organisty jest, który sobie wystawił. Przy tym kościele jest organista Paweł Sękowski, który gra na pozytywie. Dyrektora nie masz, bo i szkoły nie masz.

1783 AW. 312 k. 160

Domek organisty jest, który sobie wystawił. Organista jest Paweł Sękowski, który gra na pozytywie, dyrektora nie ma, który by szkoły uczył.

80. G z y

1775 AW. 132 k. 52

Nie ma żadnej szkoły, ani kaplic.

1781 AW. 304 k. 398

Chociażby mógł organista uczyć dzieci, ale szlachta, jedni przez niedostatek, a inni przez skąpstwo i prostotę nie chcą dzieci swych dawać na nauki żadne, funduszu zaś na to żadnego nie masz.

1782 AW. 309 k. 134

Dom organisty spróchniały cały i bakałarski także i ani bakałarz ani studenci nie znajdują się iż uboga szlachta nie chce kosztułożyć na swoje dzieci. Sam tylko jest organista, a dyrektor nie bywa, bo na niego żadnego nie masz dochodu.

1783 AW. 312 k. 124

Dom organisty cały spróchniały i bakałarza także, oba snopkami pokryte, a sam organista tylko jest przy kościele, inny dyrektor nie bywa i na niego żadnego nie masz dochodu.

81. I m i e l n i c a

1775 AW, 290 s. 32

Żadnych nauczycieli szkolnych i samej nawet szkoły nie masz parafialnej ani na ten koniec znajdują się jakowe dochody i obmyślane być nie mogą.

1783 AW. 312 k. 72

Dom dla organistego w szpitalu stary, w którym mieszka. Organista Tomasz Kaczorowski, żonaty, dziewiąty rok kościołowi służy, ma pomieszkanie w szpitalu, rolę, petycją po całej parafii i akcydensa kościelne.

82. J a n o w o

1781 AW. 303 s. 227

Przy kościele i w ograniczeniu parafii szkoły nie masz ani nakładu, jednakże łącznie szkoła mogła być gdyby miasto dyrektorowi kolejną stół dawały i od dzieci płacili. Atoli dzieci organista uczy, ale to tylko zimą, a na

lato rodzice swoje dzieci do paszy bydła biorą.

1782 AW. 305 k. 79

Domus organari in statu bono, domus rectoris scholae nec pro eo fundatis habetur. Organarius circa ecclesiam famatus Mathias Sniadowski famatorum Janoviensium civium filius. Seorsivus director scholae nec intra parochiam alius existit, proventus destinati pro rectore scholae non habentur verumtamen memmoratus supra organarius in sua domo pueros et puellas tempore hiemis edocet alius vero temporibus parentes suos filios et filias pro pascendis gregibus pecudibus a schola doctrinae et disciplinae avocant.

1783 AW. 310 k. 80

Domus organari in bono statu. Rector scholae sustentarii non potest ob insufficientiam proventuum foundationis carentiam, ideā nec domus pro eo habetur. Organarius ecclesiae famatus Mathias Sniadowski civium Janoviensium filius seorsivus director scholae non habetur nec intra parochiam alius existit. Proventus seorsivi absolute ulli habentur. Memmoratus organarius pueros et puellas in sua domo citra omnem scandali notam edocet de hieme solum aliis temporibus pro pascendis peroribus per suos parentes a schola retrahuntur.

83. Janówiec

1781 AW. 303 s. 255

W tej parafii janowieckiej nie masz żadnego nauczyciela, który by dzieci uczył, tylko organista janowieckiego kościoła Franciszek Orgiszewski uczy przy kościele janowieckim dzieci parafianów janowieckich czytać i artykułów wiary, chłopcy z dziewczynami wraz się uczą dla niemienia miejsca osobnego. Żadnych nakładów na szkołę parafialną nie masz, zachęca i nakłania pleban miejscowy parafianów swoich aby przez składkę wystawili dom na szkołę zdatny, przedkładając im to w łagodności, że wszelkie grubiaństwo i niedoskonałość wszelaka z parafianów wykorzeniona będzie gdy od zawzięcia rozumu dzieci ich będą doskonałe w nauce Chrystusowej i w artykułach wiary św. ćwiczone będą, lecz dla niedostatku parafianów to zalecenia swego nie bierze skutku.

1782 AW. 305 k. 88

Domus organarii et rectoris scholae ab antiquo deerat ex carentia foundationis in antiqua domo plebanali multum vetus tale consumpta manet organarius. Organarius nobilis Franciscus Orgiszewski. Qui tempore hiemis edocet. Solus pueros (cum non sit seorsivus scholae director nec proventus seorsivi) tempore autem aestivo avocant ad pascua a suis parentibus.

1783 AW. 310 k. 73

Domus organarii et rectoris scholae ab antiquo deerat ex carentia foundationis in antiqua domo plebanali modō reparato manet organaris. Organarius nobilis Franciscus Orgiszewski qui tempore hiemis edocet pueros tempore autem aestivo avocantur ad pascua a suis parentibus non sunt proventus seorsivi pro direttore scholae.

84. Jasiennica

1782 AW. 307 k. 61

Organarius nobilis Carolus Świętochowski alius nullus est et proventus nulli.

1783 AW. 311 k. 49

Organarius Carolus Świętochowski nobilis alius nullus est et proventus nulli.

85. Jastrzębie

1775 AW. 283 k. 96

Szkoły żadnej nie masz w tej parafii, ani takiej osoby, która by uczyła albo uczyć mogła prócz organisty do tego zdolnego lecz i ten uczyć nie może, bo żadnego na to nie ma dochodu ani płacy. Kościół zaś ani pleban,łożyć na to nie może, dla szczupłości dochodów jemu przyzwoitych, chyba szczodrośliwość kolatorów.

1781 AW. 301 s. 318

Szkoły żadnej nie masz. Drzewo sprowadzone na szkołę teraz je obrabiają, szkolnika żadnego nie masz, ma to być sumptem częścią parafii, częścią Najjaśniejszego Króla Pruskiego.

86. Jedwabne

1781 AW. 300 s. 632

Nie masz żadnej parafialnej szkółki, ale podczas zimy dają do szkoły to jest do organistego aby się uczyli czytać.

1782 AW. 307 k. 231

Organarius Antonius Dobroński schola nulla adinvenit intra parochiam proventus seorsivi nulli.

1783 AW. 311 k. 155

Dom organistego stary lecz w nim mieszkają. Organista jest Antoni Dobroński, inszego dyrektora nie masz, bo i do tego organistego nie chcą dawać dzieci zdatnych, innych prowentów nie masz.

87. Jelonki

1781 AW. 300 s. 201

W tej parafii nie masz żadnych metrów, którzy by uczyli gry ani szkoły, a lubo byłoby komu uczyć, zalecałem deklarując i sam w tym dojrzeć jednak przez niedostatek i ubóstwo ludzi poddanych, nie masz nikogo do nauki i panowie nie życzą, żeby się chłopci uczyli.

1782 AW. 307 k. 66

Nobilis Stanislaus Dawid Ciszkowski organarius et director alius non est.
1783 AW. 311 k. 53

Organarius Stanislaus Ciszkowski et director alius non est.

88. Jeżewo

1775 AW. 292 k. 162

Szkół w tej parafii nie masz, ani było, ani funduszu nie ma żadnego.

1781 AW. 302 k. 515

Przy tym kościele żadnego z funduszu do edukowania młodzi nauczyciela nie masz. Po niektórych dworach znajdują się do początków dania dzieciom nauczyciela. Z których jeden w Schabajewie będący mógłby być zdatny do nauczania z całej parafii zebranej młodzieży, ale ta największą, niedola iż ani miejsca, ani nakładów albo dochodów dla nauczyciela i pomieszkania albo szkoły nie masz. Gdyby przynajmniej szkoła była w początkach dla zaprowadzenia tej najpożyteczniejszej usługi dla całej parafii nie żałowałyby wikt swego pleban dla nauczyciela. Do czego skutecznienia w tak liczną parafii najlepszy byłby sposób gdyby sami parafianie do Bractwa Miłosier-

dzia wpisali się i bez przesądów szczerze i co do szkoły swej cel i koniec zrozumieć i chwycić się onegoż chcieli...

1782 AW. 308 k. 227

Przy tym kościele nie masz żadnej szkółki parafialnej, ani żadnego funduszu na nią.

1783 AW. 312 k. 192

Pomieszkania osobliwego nie masz dla organisty tylko izba z alkierzykiem w szpitalu. Dyrektor terażniejszego rządcy do edukowania dzieci w czytaniu przyjęty, mieszkał wprzód na poświętnym w folwarku, a teraz w Jezewie u chłopca. Za organistę jest Mateusz Grabicki, za bakalarza czyli za dyrektora do dawania początków czytania Klémens Krzyżewski, żadnego nie masz funduszu na nich. Organista ma petycję ale ta bardzo mała po parafii i co mu też ksiądz według kontraktu udzieli.

89. Joniec

1781 AW. 303 s. 675

Przy tym kościele parafialnym ani szkół, ani też do uczenia zdatnych ludzi nie masz.

1783 AW. 310 k. 199

Anno praeterito per rectorem reparato bona, schola non est. Organarius Stanislaus Tarwacki honeste vitae uxoratus proventus nullos habet sed solarium a rectore ecclesiae percipit idem discit pueros tantum duos.

90. Kadzidło

1781 AW. 300 s. 19

Et circa ecclesias et in villis etiam parochiae sunt scholae, ubi directores, legere, scribere, et alia principia doctrinae tum christianae tum politicae liberos utriusque sexus docent.

1782 AW. 307 k. 9—10

Domus organarii et schola in statu mediocri sed non malo. Organarius Balthazar Rzański cantor et director Ludovicus Klimaszewski nullam habent fundatione sed parochus illes lustentat, et servitia solvit. In parochia etiam, vix non omnes, villae conservant directores, ad instruendos liberos in Rudimentis fidei, secturae et Scripturae dependent semper et examinantur a Parocho.

1783 AW. 311 k. 5

Domus organarii et schola sunt in statu mediocri. Organarius Baltazar Rzański. Director et cantor Ludovicus Klimaszewski.

91. Kamienica

1775 AW. 299 s. 45

W tej parafii żadnego dyrektora do uczenia dzieci nie ma i szkoły nigdzie nie ma. Dopiero organista ma uczyć w zimie chłopskie dzieci w chałupie gdzie mieszka aby do mszy umieli posłużyć.

1781 AW. 303 s. 688

Szkoły żadnej w tej parafii nie ma dla dzieci, ale do poblizszych miasteczek dzieci parafianie do nauki dają.

1783 AW. 310 k. 203

Chałupka dla organistego jest, dla dyrektora szkółki nie ma. Organista urodzony Anzelm Jasiński, dyrektora nie ma i proventu na niego nie ma ani na organistę.

92. Karniewo

1781 AW. 303 s. 369

Szkółki formalnej przy kościele nie ma i nie jest bardzo potrzebna dla bliskości szkół publicznych w Pułtusku, trzyma się jednak bakałarz, który mając pod sobą kilkoro dzieci czytać, pisać ich uczy. Zapłatę ma opatrzoną na rok zł. pol. 30, za które jest razem i kursistą, resztę proporcjonalnie dopłacają rodzice uczących się.

1783 AW. 310 k. 108

Dom organisty o dwóch izbach z sionką całe stary, w jednej izbie organista w drugiej ubodzy mieszkają. Szkółki są dwie w parafii i byłaby przy kościele tylko że rodzice wolą po wioskach chować sobie bakałarzów. Organista nazywa się Stanisław Malinowski. Że nie masz żadnych dochodów na dyrektora przy kościele, dlatego nie chcą się trzymać. W parafii jest dwóch: Piotr Cącecki w Jakusach, Jan Rostowski w Leśniewie, utrzymują się nakładem rodziców, których dzieci uczą.

1782 AW. 305 k. 107

Szkola parafialna dotychczas utrzymywała się staraniem i nakładem rządcy kościoła, lecz teraz po oddaleniu się bakałarza gdy nic nie można dostać innego wakować musi do nijakiego czasu.

93. Karnkowo

1781 AW. 304 k. 273

Przy tym kościele w Karnkowie żadni się nie znajdują nauczyciele, którzyby uczyli dzieci ponadto znikąd żadnego funduszu nie masz.

1782 AW. 309 k. 101

Organarius Antonius Czajkowski uxoratus nulla seorsiva schola nulli proventus.

94. Kikół

1775 AW. 286 k. 38

W parafii i przy kościele kikolskim jako nie masz żadnej szkoły, tak też mistrza szkół, tylko organista w swoim domu po dwóch, czasem więcej, chłopców uczy bez funduszu, chyba ten tylko fundusz, kiedy weźmie co od rodziców tych dzieci, które czytania uczy.

1781 AW. 304 k. 288

W parafii kilolskiej, że żadnej wioski nie masz, którą by szlachta dziedziczyli, że każdy może w domu swoim do dania początków nauk chować nauczyciela dla synów swoich, a po tym w wyższych szkołach ich edukować, więc przy kościele o szkółkę nie dbają. Organista tylko w domu swoim gospodarskich dzieci zimowemi czasy miewa po kilka osób, aby nauczył pacierz, katechizmu i przynajmniej po polsku czytać. W tym roku 1782 skończone dostatnie domostwo i przyzwoite (jako się opisało w artykule 6) aby tylko rodzice chcieli dzieci edukować, byłaby wygodna szkołka.

1783 AW. 312 k. 90

Domus organarii noviter extracta qui etiam vices obit rectoris scholae. Organarius Nicolaus Wojciechoński seorsivus director scholae non est nisi ipse. Proventus nulli inveniunt.

95. Klembowo

1775 AW. 294 k. 15

De scholis parochialibus de regularibus et monialibus et oratoriis nihil narro quia ecclesia haec caret his omnibus.

96. Klukowo

1781 AW. 303 s. 504

Żadnych w tej parafii ani też przy kościele szkół, w których by się dzieci uczyć mogły nie masz ponieważ na to nie masz żadnej fundacji ani dochodów ani żadnych fundatorów i dobrodziejów.

1775 AW. 287 k. 39

Przy tym kościele żadnych szkół nie masz.

1782 AW. 305 k. 135

Dom organisty dobry, a szkoły żadnej w tej parafii nie masz. Organistą jest Adam, plebański poddany.

97. Kobylniki

1775 AW. 297 s. 49

W całej parafii kobylnickiej kościoła nie masz nauczyciela dzieci ponieważ ani szkoły wybudowanej nie masz ani żadnego funduszu do tego.

1782 AW. 309 k.

I tego domu nie masz, przeto i organista przy księdzu mieści się. Jest organista młodzian Józef Siepietowski, inszego nauczyciela szkoły nie masz ani dochodów osobnych.

1783 AW. 312 k. 164

Dla organisty domu nie masz przeto organista gdzie może mieści się, szkoły nie masz i dyrektora nie masz. Organista przy tym kościele Józef Siepietowski, dyrektora żadnego nie masz bo i szkoły i funduszu na nic nie masz.

98. Kolno

1781 AW. 300 s. 445

Nauczyciele i we wsiach i miasteczkach znajdują się jednak mało dających do szkoły, więcej się aplikują do rolnictwa, nauczyciele bez żadnego funduszu do samej tylko płacy kwartalnej i szczuplej pracują i obowiązki swoje wypełniają. Dziewcząt do szkół razem nie posyłają, z onemi się nie mieszają.

1782 AW. 307 k. 118, 119.

Domus organarii in statu mediocri, domus rectoris scholae in oppido extat propria. Organarius Rajmundus Popławski director Adalbertus Pirowski in oppido Colno in villis autem sunt alii quibus nulli sunt proventus. Organario curatus solariat rectoribus autem Scholarum, puerorum parentes.

1783 AW. 311 k. 108

Domus rectoris scholae proprii in oppido. Organarius Rajmundus Popławski. Director penes ecclesiam commanens Adalbertus Doroński intra parochiam in villis sunt alii praeceptores pro quibus proventus nulli extant.

99. Koziczynek

1774 AW. 280 k. 22

Na którą nie mam nic odpisać bo ani nauczyciela ani uczących się ani szkoły nie masz.

1775 AW. 281 k. 45, 46

Żadnej szkoły nie masz przy kościele parafialnym kozickim.

1781 AW. 303 s. 39

Żadnej szkoły przy tym kościele parafialnym nie masz.

1782 AW. 305 k. 22

Organista przy tym kościele jest Wojciech Kamiński, szkoły nie uczy i w tej parafii żadnego nauczyciela dla młodzieży nie masz, a to dla ubóstwa ludzi i niedochodu.

1783 AW. 310 k. 17

Osobnego domu dla organisty nie masz tylko w jednej izbie w szpitalu mieszka, ani szkółki nie masz. Organista jest przy tym kościele na ten rok. Kazimierz Wilamowski do uczenia dzieci, nie masz dyrektora ani przy kościele ani na parafii tylko dzieci swoje do miasteczków zadają na nauki kto chce.

100. Koziebrody

1775 AW. 291 k. 116

W tej parafii nie masz żadnej takiej osoby, która by dzieci uczyła ani też na to fundacji nie masz.

1782 AW. 308 k. 172

Szkół publicznych ani prywatnych nie masz gdyż na razie żadnego nie masz funduszu.

1783 AW. 312 k. 114

W tej parafii żadnych szkół tak publicznych jako i prywatnych nie masz bo też żadnej fundacji na to nie masz.

101. Krajkowo

1775 AW. 291 k. 56

Temi czasy żadnej nie masz szkoły w parafii, a przeto w tej mierze o żadnych nie słyhać zgorszeniach.

1781 AW. 302 k. 384

W ograniczeniu tej parafii żadnej nie masz szkoły, ale jeżeli się gdzie znajdują, dzieci to te w szkołach zostają.

102. Krasnosielec

1781 AW. 300 s. 25

Dyrektor szkoły jest organista dla dzieci kmieciach, bo mało jest szlacheckich.

1782 AW. 307 k. 14

Domus organarii qui simul est, Rector scholae est in statu mediocri ad status ecclesiae.

Organarius simul et scholae est Antonius Malicki vir honestos.

1783 AW. 311 k. 9

Organarius Antonius Malicki vir honestus director scholae est Gaspar Kołachkowski. Intra parochiam autem alius director nullus est.

103. Kraszewo

1775 AW. 287 k. 50

W tej parafii szkoły i nauczycielów tak świeckich jako i duchownych żadnych nie masz.

1782 AW. 305 k. 144

Organista Wojciech Kawecki. Dyrektora nie masz, ani dochodów na niego.

1783 AW. 310 k. 140

Dom organistego stary spróchniały. Domu dyrektora nie masz. Organista Wojciech Kawecki. Dyrektora nie masz ani dochodów na niego.

104. Kroczewo

1775 AW. 299 s. 79

Nullae enim scholae adeoque nec ludi magistri ratio tamen instituenda scholae parochialis non alia videtur quam ut in qualibet villa saltem unus esset qui posset docere tam legere quam scribere pueros et puellas cui pensio designanda esset ab incolis eiusdem villae ex cujusmodi pedagogis duplicem fructum habere possent in primis quod ipsorum pueri localem haberent praeceptorem qui ipsos legere et scribere doceret, deinde ipsi parentes qui sepe adeo sunt Rudes ut in tota villa etiam nobilium nemo est qui legere quid dicam scribere sciat haberent qui ipsis explicaret aut saltem perlegeret tam citationes quam decreta quam alia ex curia provenientia. Sepe sepius autem coguntur cum suis singulis epistolis citationibus ad suum pastorem recurrerent sensum ipsorum aperiat atque explicet ut autem ordinate fiat institutio pedagogorum in qualibet villa possent in primis seligere capaciores ex quavis villa pueros quos erudientos communi expensa proprio parochi aut pedagogo ad id conducto traderent cum obligatione et sponione.

1781 AW. 303 s. 699

W tej parafii żadnych nie masz szkół ani nauczycielów.

105. Królewo

1775 AW. 287 k. 58

W tej parafii nie masz szkoły tu i na organistego najmniejszego funduszu.

1781 AW. 303 s. 516

Przy tym kościele ani w parafii szkół nie ma.

1783 AW. 310 k.

Organarius famatus Martinus Luszykowski invenis seorsiva schola neque seorsivi proventus inveniuntur.

106. Krysk

1775 AW. 299 s. 98

Przy tej parafii nie masz żadnej szkoły ani funduszu na nią i nie rozumem dla jakiej przyczyny miała by fundowana być ponieważ mało jest szlachty tylko samo chłopstwo, a i ci pomienieni szlachta nie chce aplikować dzieci, tylko do rolnictwa.

1781 AW. 303 s. 712

W tej całej parafii dyrektorów, nauczycielów, którzy by dzieci uczyli nie masz, bo kto chce dzieci edukować w naukach to do miasteczek poblizszych na nauki je oddaje.

1782 AW. 305 k. 232

Organistą jest Florian Wyżykowski. Dyrektora nie masz innego, proventus seorsivi i te nie znajdują się.

1783 AW. 310 k. 204

Domu dla organisty directora nie ma. Organistego nie masz dlatego, że nie ma dla siebie żadnego pomieszkania, director nie znajduje się, proventu żadnego nie masz.

107. Krzynowłoga Mała

1783 AW. 310 k. 171

Dom dla organisty dobry. Organistą jest Marcel Pieńkowski. Dyrektora nie ma przy kościele, dochodów żadnych na szkołę nie ma.

108. Krzynowłoga Wielka

1781 AW. 303 s. 268

Na szkołę w tej parafii żadnej fundacji nie masz, a gdy kiedy jest dyrektor do uczenia dzieci to za pomocą miejscowego plebana.

1782 AW. 305 k. 93

Organista jest sławetny Jan Ochmański. Na szkołę i na dyrektora nie masz funduszu jednakże we wsi Krzynowłodze Wielkiej za staraniem rządcy kościoła sprowadzony i urządzony jest dyrektor szlachetny Szymon Brzozonowiel który uczy młodzież za spólną plebana i parafii nadgroda.

1783 AW. 310 k. 85

Dom dla organistego w dobrej porze. Organista jest sławetny Jan Ochmański, na dyrektora i na szkołę nie masz żadnego dochodu.

109. K u c i c e

1773 AW. 278 k. 26

W tej parafii żadnej kapeli ani szkoły prywatnej dla ćwiczenia młodzieży nie ma.

1775 AW. 279 k. 108

Przy tym kościele i parafii żadnych nie tak publicznych jako i prywatnych szkół nie masz.

1781 AW. 304 k. 40

Przy tym kościele jest bakałarz, który tylko śpiewa, Józef Gąsiorowski, za to bierze 40 złotych ze dwora.

1782 AW. 309 k. 19

Domek przy kościele jest gdzie organista mieszka. Rządcy szkoły żadnego nie masz ani domu dla niego. Przy tym kościele jest bakałarz Józef Gąsiorowski, Za usługi bierze ze dworu zł. p. 40.

1783 AW. 312 k. 23

Domku dla organisty nie masz. Przy tym kościele jest bakałarz. Dyrektora dzieci nie masz.

110. K u c z b o r k

1775 AW. 295 s. 70

W parafii kuczberskiej żadnej szkoły nie masz.

1782 AW. 306 k. 173, 175

Organista wraz i rector szkółki wygodne ma dla siebie pomieszkanie. Organista imieniem Mateusz Piotrkowski i ten sam jest dyrektorem szkółki, który ma w każdym roku po jednym półwłóczku.

111. K u k l i n

1781 AW. 303 s. 249

Żadnych szkolników przy tej parafii i osób uczących obojej płci dzieci nie masz, gdyż najwięcej chłopstwa, a szlachta też daje swoje dzieci do Mławy do szkoły z funduszu będącej u WW. XX Misjonarzów.

112. K u r o w o

1775 AW. 292 k. 140

W granicach całej parafii nie masz szkół żadnych ani nauczycielów, ani też funduszu na to żadnego.

1781 AW. 302 k. 529

Szkoły żadnej ani muzyki przy tym kościele nie masz ani bakałarza żadnego tylko organista, który żadnej nie ma od plebana pensji tylko z jednej

wsi Romatowa w parafii bierze dziesięciny różnego zboża kup 10, także ma ogród na warzywa i dzwonne do niego należy oraz i z akcydensa kościelnego trzeci grosz. Ten nie uczy dzieci gdyż ich parafianie dawać nie chcą choć im się nakazuje.

1782 AW. 308 k. 231

Organista przy tym kościele jest Andrzej Borkowski. Szkoły zaś żadnej nie masz gdyż i fundacji na to nikt nie uczynił.

1783 AW. 312 k. 197

Organista przy tym kościele jest Jędrzej Borkowski szkoły zaś żadnej nie masz bo i fundacji na to nikt nie uczynił.

113. Lachowo

1781 AW. 300 s. 461

Szkoły parafialnej ani na nią żadnych nakładów nie masz, tylko dają dzieci do szkół bliskich szczucińskich.

1782 AW. 307 k. 125

Domus organarii qui etiam rectoris scholae vices supplet est in statu bono. Organarius Antonius Pruszkowski idemque director scholae pro quo nulli sunt seorsivi proventus.

1783 AW. 311 k. 112

Organarius habet domum extructam. Rector scholae non est. Organarius Joannes Tuszewski nullos seorsivos habet proventus.

114. Lekowo

1774 AW. 280 k. 36

Na ten punkt nic się nie odpisuje gdyż się w nim do odpisania nic nie zawiera.

1782 AW. 303 s. 61

Coby przystało temu punktowi odpisać, nie masz, gdyż w niniejszej parafii żadne szkoły nie znajdują się i do założenia onych żadnego nie masz środka.

1782 AW. 305 k. 27

Organista Antoni Gronkiewicz. Dyrektora przy kościele osobnego ani w parafii nie masz, bo na nich żaden fundusz nie znajduje się.

1783 AW. 310 k. 25

Domostwo i mieszkanie z budynkami gospodarskimi, stodołka, szopką i chlewem to wszystko pod jednym dachem oprócz budynku, w którym mieszka organista. Organista Antoni Gromkiewicz, dyrektora przy kościele osobnego ani w parafii nie masz, bo żaden fundusz nie znajduje się.

115. Ligowo

1781 AW. 304 k. 120

Jeden tylko w tej parafii znajduje się z kondycji szlacheckiej, który dzieci edukuje lecz na to nie ma żadnego funduszu tylko za uzgodnieniem się z rodzicami i pospólnie chodzą chłopcy z dziewczętami gdyż tylko jedną ma izdebkę wynajętą, tylko uczy czytać, do wyższych zaś szkół odsyłają do Mochowa.

1782 AW. 309 k. 56

Dla organisty, dziadów i babów wystawiony nowo budynek, Organista jest Wiktor Osiński, dyrektor w parafii Puławski, szlachcic, prowentu tego co mu da.

1783 AW. 312 k. 43

Dla organisty, dziadów i babów wystawiony nowo budynek przez rządę kościoła. Organista jest Paweł Węgrzynowski, dyrektor w parafii Puławski, szlachcic, prowent jego gdy mu kto da co.

116. Lipno

1775 AW. 286 k. 51

W mieście Lipnie ani też w parafii lipińskiej nie masz żadnych szkół, tylko we wsiach panowie dają swoje dzieci uczyć i do nich dyrektorów chowają toż samo czynią i mieszczenie lipińscy, że prywatnie w domach swoich dają dzieci uczyć.

1781 AW. 304 k. 300

W tej parafii szkół nie masz. W jednej tylko wsi pan do synów swych chowa dyrektora, a w miasteczku organista uczy czytać, i toż tylko zimą. Sposobu zaś do ustanowienia szkoły żadnego upatrzeć nie można.

1783 AW. 312 k. 97

Domus in qua habitat organarius non est pro eo fundata. Rector scholae non est. Organarius Michael Ogonowski. Pueros doceret si darentur docendi et aliquid solvatur. Nulli sunt proventus pro pueris docendis ac pro ipso organario ad obsequium in ecclesie nisi de accidentibus ipsi solvitur. Melius habentes in oppido Lipno non habent pueros pauperes non habent unde solvant. In parochia pueri non sunt nisi in una aula qui Plociae scholas frequentant.

117. Lipowiec

1775 AW. 286a, k. 9

W parafii nie znajdują się osoby takie uczące dzieci.

1781 AW. 301 s. 381

W tej parafii nie znajdują się żadne osoby do uczenia dzieci.

1782 AW. 306 k. 98

Organista jest uczciwy Antoni Rutecki, żadnego zaś dyrektora tak przy kościele jako i w całej parafii nie masz ani też i na to dochodu.

118. Lubiel

1781 AW. 300 s. 805

W tej parafii lubieńskiej jako na szkołę żadnego nie masz funduszu tak też i szkoły nie masz żadnej.

1782 AW. 307 k. 172

Directora scholae nie masz, prowentu żadnego także dla niego nie masz.

1783 AW. 311 k. 202

Nie masz żadnego dla nich domu i fundacji, ja tam pleban wystawiłem tego roku dom dla czeladzi osobno, ale jeszcze nie skończony. Antoni Siedlecki jest organistą. Dyrektora szkół nie masz ani prowentu żadnego na to.

119. Lubotyń

1781 AW. 300 s. 229

Nie znajduje się w całej parafii szkoły ani osoby, które by dzieci uczyć mieli gdyż żadnej fundacji na to nie masz.

1782 AW. 307 k. 70

Organarius vocat nobilis Joannes Mierzejewski.

1783 AW. 311 k. 59

Domus organarii et rectoris scholae simul edificata cum duobus hipocaustis stramine tecta. Organarius Joannes Mierzejewski rector scholae ipsemet. Proventus nulli sunt.

120. Lubowidz

1775 AW. 277 k. 58

Bakałarza ani przy kościele ani w parafii fundacji na niego (żeby dzieci uczyli) nie masz.

1871 AW. 301 s. 54

Szkoły przy tym kościele nie masz ani fundacji na nią.

1782 AW. 306 k. 12

Dom organisty dobry. Szkoły żadnej nie masz. Organista Andrzej przy kościele siedzi, dyrektora żadnego nie masz.

121. Lutocin

1775 AW. 277 k. 95

Żadnego nie masz przy kościele tym osobliwego do uczenia dzieci postawionego inspektora czyli bakałarza, ani też fundacji na niego. Przeto organista kościelny tylko za usilnym plebana zaleceniem kilkoro dzieci przez zimę do uczenia miał oddanych, latem żadnego.

1781 AW. 301 s. 75

Są w niektórych wsiach w tej parafii inspektorowie do uczenia dzieci tam między chłopstwem, ale to tylko zimą, latem zaś rozchodzą się do potrzeb gospodarskich. Ciż inspektorowie bywają ludzie świeccy z obyczajami dobrymi. Żadnego na to nie masz funduszu, płacą im tylko od dzieci rodzice na kwartały.

1782 AW. 306 k. 17

Organarius Christophorus Zakrzewski. Director ullus in parochia non reperit nec proventus.

122. Łążyn

1775 AW. 286 k. 56

W tej parafii żadnej nie znajduje się kapeli i żadnych szkół nie masz, w których by uczyli się chłopcy, lub panienki, bo żadnej na nią nie masz fundacji.

1781 AW. 304 k. 310

W tej parafii żadni się nie znajdują nauczyciele, którzy by dzieci uczyli, oprócz organisty przy kościele.

1782 AW. 309 k. 106

Domus organarii non est, sed in domo plebanali pro inquilinis constructa habitat et loco rectoris scholae pueros docet. Organarius Mathias Szablewski qui docet pueros alius director non est nec proventus seorsivi.

1783 AW. 312 k. 93

Domus organarii non est sed in domo plebanali pro inquilinis constructo habitat et loco rectoris scholae pueros docet. Rector seorsivus scholae non est sed organarius Ignatius Wiśniewski locum eius supplet nec ulli proventus seorsivi reperiuntur.

123. Łęg

1782 AW. 308 k. 30

Domu dla organisty nie masz żadnego, a ten tylko w chałupie z drugim

chłopem siedzi. Organistą jest Fabian Gabryjelski placony od rządcy kościoła.

124. Łętowo

1774 AW. 278 k. 40

Ad totum unicus ecclesiae Łętoviensi ludi magister nullos docet pueros officio sub in rebus ad eundem pertinentibus in servitio ecclesiastico satis facit, bene morieratus.

1775 AW. 279 k. 119

Jeden tylko jest organista, człowiek świecki, kościołowi służący, żadnych dzieci nie uczy, ani też się parafialna znajduje szkółka, kościelną tylko zabawia się usługą. Człowiek trzeźwy. Innych w całej parafii nie masz.

1782 AW. 309 k. 26

Organarii domus qui et pueros parochianorum docet vetus cum hypo-causto. Tamen pro organario Bonawenturam Metecki. Idem est director parochialis scholae ex nulla fundatio tam pro ludi magistro quam pro direttore sed impensis moderni curate.

1783 AW. 312 k. 14

Szkół żadnych ani prywatnych ani publicznych nie masz.

1783 AW. 312 k. 28

Organarius honestus Bonawentura Metecki idem est director parochialis scholae ex nulla fundatione.

125. Łopacín

1775 AW. 287 k. 69

Zadnego dyrektora przy tym kościele nie masz, ponieważ żadnego funduszu na niego nie masz.

1781 AW. 303 s. 526

Zadnego dyrektora nie masz przy tym kościele ponieważ dla niego fundusz się nie znajduje.

1782 AW. 305 k. 148

Szkółki nie masz, to i dyrektora nie masz. Jest dom nowo wystawiony dla organistego przy kościele. Dyrektora nie masz i szkółki nie ma.

1783 AW. 310 k. 147

Jest dom nowo wystawiony dla organistego, przy kościele dyrektora nie masz, ani szkółki nie masz. Organista Tomasz Ufański dobrze edukowany, szkółki nie masz to i dyrektora nie masz.

126. Łubki

1773 AW 278 k. 44

Intra hanc parochiam nulli ludi magistri, nullae aliae personae praeter organarium qui tantum ecclesiae in servit, reperibiles sunt.

1775 AW. 279 k. 134

Szkół żadnych w tej parafii nie masz.

127. Łukomie

1775 AW. 277 k. 114

Nauczycielów w tej parafii nie masz ani też szkoły, gdzie by się dzieci obojga płci miały uczyć.

1782 AW. 306 k. 24, 25, 26

Dotąd nie ma jeszcze pomieszkania organista dla siebie, który oraz i szkółkę uczy. Organistą jest Jan Piątkowski, tenże sam i szkółkę uczy parafialną.

128. Łysakowo

1775 AW. 281 k. 78, 79

W tej parafii ani szkoła, ani nauczyciel żaden nie znajduje się.

1774 AW. 280 k. 45

Ani szkół, ani nauczycielów w tej parafii nie masz, czasem i o serwitora do Mszy św. trudno. Tylko Insigniores parochiani dają dzieci do Pultuska do nauk.

1781 AW. 303 s. 81

Do tego punktu nie wiele jest co wyrazić, tylko że w tej parafii ani szkoła, ani nauczyciel nie znajduje się, bo i nie masz takowych, coby dzieci dawali do nauki ani też sposobu do sustentacji nauczyciela.

1782 AW. 306 k. 32

Organista przy tym kościele jest Bogumił Kędzierski. Dyrektor, który by dzieci uczył ani przy kościele ani w parafii nie znajdują się. Ani prowenta jakiego dla niego nie masz.

1783 AW. 310 k. 27

Dom dla organistego rok dopiero trzeci jak wybudowany ze wszystkim dobry. Organista przy tym kościele jest Bogumił Kędzierski, dyrektora który by dzieci uczył ani przy kościele, ani w parafii, ani dochodu dla niego nie masz.

Koniec części I. Część druga będzie drukowana w następnym tomie.